

SAL 1
HEJMAR 6

ŞEŞEMB
1 ÎLON 1942

RONAHÎ

ANNEE 1
NUMÉRO 6

MARDI
1 SEPTEMBRE 1942

SUPPLÉMENT ILLUSTRÉ DE LA REVUE KURDE HAWAR

MA GEREK E EM JI WE RE BIBÊJIN EV KÎ YE, ÇI YE Û ÇI DIKE?...
BI DARÎ ÇAVAN E, KEÇIKEK E, SPEHÎ Û CIWAN E, DIKENE Û DIXEBITE.

ŞAM—1942
ÇAPXANA SEBATÊ

SAL 1
HEJMAR 6

ŞEŞEMB
1 ÎLON 1942

RONAHÎ

ANNEE 1
NUMÉRO 6

MARDI
1 SEPTEMBRE 1942

SUPPLÉMENT ILLUSTRÉ DE LA REVUE KURDE HAWAR

MA GEREK E EM JI WE RE BIBÊJIN EV KÎ YE, ÇI YE Û ÇI DIKE?...
BI DARÎ ÇAVAN E, KEÇIKEK E, SPEHÎ Û CIWAN E, DIKENE Û DIXEBITE.

ŞAM—1942
ÇAPXANA SEBATÊ

www.netewe.com

ÇIROK:

ŞÊR Û KÊVROŞK

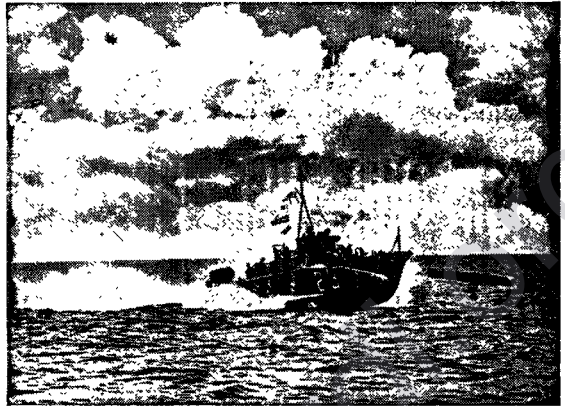
Şerek hebû, hikim li heywanên dora xwe hemiwan dikir û li ser her cisneki ji wan şivek an taştêk ferz kiri bû ko jê re binin.

Dora kêvroşkan ji hat. Kêvroşk li hev gihane hev ji bo taştiya şêr peyda bikin. Kêvroşkekî şareza ji nav wan rabû û got: « Ezê taştiya şêr peyda bikin; qet işê kesî ji we jê nebê ».

Hemiwan got, mala te ava, û ji hev belav bûn. Kêvroşkê me ma sê rojan, bi ser şêr de ne çû. Roja çaran çû cem şêr. Şêr jê re got: Ma xwarina min ne li ser we bû; û ev sê roj in kes ji we bi ser min de ne hatiye û ez wîlo birçî mam.

Kêvroşk jê re got: Ezbenî, roja pêşin min xwarina te anî, lê heywanekî di weke te heye, xwarin ji min stand.

Şêr got: Gelo kesê di weke min heye ko hikim li heywanan bikê?

LEZBOTEKE TORPILAVÊJ DI BEHIRA MANŞÊ DE

INGILÎZ XWE JI BO ŞERÊ EWROPAYÊ KAR DIKIN

Nemaze pişî ko ûris ji ber êrişê elemanan bégav man û xwe dane paş mesela enike nû ji bo sondxwariyan bûye meseleke heyatî. ûris dibêjin ko ji inglîz û hevalbendên wî re divêt rojkê berî rojkê esker derinin beja Ewropayê û barê ordîwa ûris sivik bikin. Herçî inglîz û emêrikani xwe ji bo vê yekê kar dikin. Ji Emêrikê çek û esker têtî Ingilîterê û ev esker hero talîmine behîrî û bejî dikin. Klîşa me birekî wî eskerî şanî dide. Ev esker heçko ji balafîran daketîne erdê neyar û dirêjî tabîye û depoxaneyên dijmin dikin.

Kêvroşk got: Belê û heke te divê rabe, bi min re were ezê wî nişanî te bidim.

Şêr got: De bide pêşiya min, em herin cem wî hakimî.

Kêvroşk da pêşiya şêr û çûn heta ko li ser devê birekê sekinîn. Kêvroşk gote şêr: Vaye hakim di vir de ye.

Gavê ko şêr bi ser bire de noq bû sûretê xwe di avê re dît; meyizand ko şerekî weke wî xwiya dikê. Hema ji devê bire avête ser sûretê xwe.

Şêrê delal çû binê avê û heywan hemî ji zilma wî xalas bûn.

JIN Û DEREW

Medhelokeke japoni gotiye: « Heçî zane baxêve derewan ji dike ». Ji lewre divêt mêr jî derewan bikin, ji ber ko ew jî di zanin baxêvin. Kurdmancan jî gotiye: « Ji weynên jinan çiyayê Cûdi xwar bûye » Dîsan hero tete gotin: dekên jinan, fenên jinan, dolabên jinan h.d... Bivê nevê ev tişt jî bê derew çênabin.

Li wextê berê tiştine holê ji xwendada û zanan dipirsîn. Lê iro van tiştan ji artîstên sinemayê dipirsîn. Ji ber ko ew rind dizanin maç bikin qey di her tiştî de jî şehraza ne. Îcar rabûn ji artîsteke sinemayê, Bolît Godard, pirs kirin: ma çîre jin viran dikin. Artîstê gotiye:

Careke Çarî Çeplen, ev jî artîsteke sinemayê lê yekî nêr, ji min pirsî bû, ma hon jin çîre derewan li me dikin. Hingê min lê vegerand û gotî bû: « Ji ber ko hon mêr derewan li me dikin ».

Lê iro ezê çêtir bizanîm li vê pirsîyariyê vegerinim. Heke em derewan dikin ev ne sûcê me ye. Mêr bi xwe me bêgav dihilînin ko em derewan bikin. Guh bidin ezê jî we re bibêjim.

1 — Xort û keçîkek rasti hev tînin û hejkirin di navbera wan de dest pê dike. Te dit xort ji keçîkê pirsî: Ma ev evîna te a pêşîn e? Beriya min te hejî

kê kiriyê? Te gelek hejî wî dikir? Bi serê xwe bikî bêje: tu çêtir hejî min dikî an te bêtir hejî wî dikir?

Keçîka reben wê çî bikît: ji bo xweşkirina dilê xortê xwe derewan dike.

1 — Te dit xortê te destgirtîya xwe bir seyranê; li tremwayê siwar bûne, di aşxaneke piçûk û netu de xwarîne û ketine sinemake qerade. Keçîkê dixwest bi timobilê derkevin, di aşxana otêleke mezînin de bixwin û herin tiyatroyê.

Gava vedigerin mal xort ji destgirtîya xwe dipirse: Çawan tu kêfxweş bûyî? Keçîka reben ji ber ko nikare rastiye bibêje, derewan dike û dibêje: belê gelek, ew çî seyranekê spehî bû...

3 — Cejîna jinikê ye. Mêrê wê jê re çentekî destan aniye. Nik jinikê û li dolebê wek wî sê çenteyên din hene ko jinikê hêj dest ne daye wan. Mêrik ji jîna xwe dipirse: Çawan kêfa te ji vê diyariyê re hat. Jinik dibêje: « Ji xwe min jî ji Xwedê hêvî dikir ko çentekî holê bikeve destê min » Ma çawan rastiye bibêje û dilê mêrê xwe ji xwe bihîle.

Lê sibetir jinik diçe dikana ko çente jê hate kirin û wî bi tiştêkî din diguhêrine.

4 — Me fistanekî nû wergirt; xelkê ew eciband û ji me pirsî: « Te ev ji kû kirtî? » Heke

me ji wan re rastî got te wê dîl xanimokên te tev de wê herin û ji wî fistanî bikirin û li xwe bikin û bi vî awayî fistanê me wê kêmqedr bibê. Ji lewre em dîsan derewan dikin û heke em ew ji cem hoste Melko kirtî be jî em dibêjin me ew ji Parisê anî.

Hon niho dibînin ko heke em derewan dikin ne ji ber ko em ji derewan hez dikin lê ji ber ko em bêgav dimînin û ji bona ko dilê mêran ji xwe nehîlin viran dikin.

ESKERÊN FRENSA ŞEREVANÎ DI ROHELATÊ NÎZING DE
Eskerên ordîwa Frensa şerevanî ên ihtiyat piştî menawrekê guhadriya kumandarê xwe dikin. Kumandar xelaten her yekinekê dide zanin û esker û zabitan li isûlên şer ên nû serwest dike.

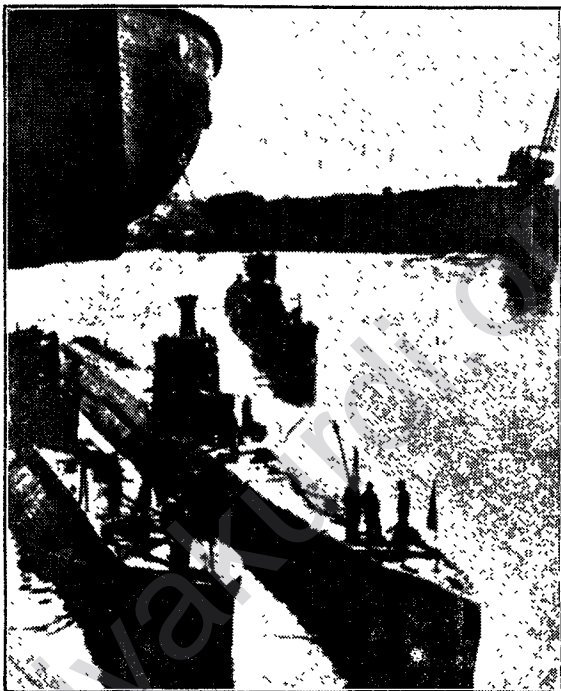
HÊSÎR

LÊ XELASKARÊ HEVALÊN XWE

Zabîtekî nûzêlandî bi navê Locan, di şerê Misirê de, digel çend eskeran û bi kemyoneke zîrehpûş derketi bû keşfê. Kemyona keşfê di nîzingî xetên talyanî de keti bû ber tabîyeke dijmin û ji ber xurtiya û serdestiya neyar, Locan bégav ma û digel pênc eskerên xwe teslîm bû. Talyanan ew hêsîr girtin û Locan, digel sih zabîtên din ên îngilîzî yên ko beriya Locan hêsîr bû bûn, kirine kemyonekê û berê wan dane Tobriqê. Talyanan ew jî Tobriqê bi vaporan dê bişandana Îtalyayê.

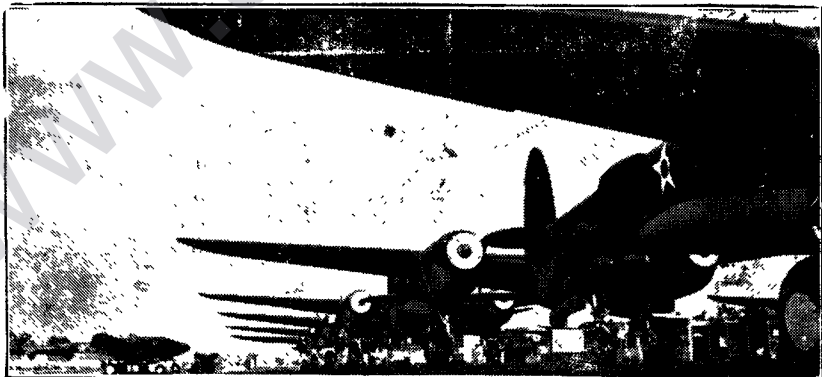
Di tariya şevê de kemyona hêsîran gîhaştî bû dora Stîdberanî. Li hire mihafîzên talyanî hêsîrên xwe jî kemyonê peya kiri bûn û ew jî hevûdin re teslîm dikirin. Locan digel pênc zabîtên din, xwe li destê mihafîzan xist û revî. Talyanan da be pey jî, ji ber ko dinya tarî bû zabîtên britanî jî wan xelas bûn û herê xwe dan nivro û heta sibehê bi rê ve çûn.

Gava roj li wan hilat zabîtên revoke ketin kortalekê de û heta êvarê tê de man. Bi tariya şevê ve jî nû ve bi rê ketin û rastî timobîleke talyanî hatin. Tê de şifor bi tena xwe û nivîstî bû. Zabîtan şifor di xew de girt û

DI BEHIRA-REŞ DE WARGEHÊ NOQARÊN RÛSÎ

ne hişt ko ew bîde tîfînga xwe. Bi şifor re nan, elbîkên konserve, av û cixare jî hebûn. Zabîtan xwar, vexwar û cixareyên xwe jî berdan. Lê timobîl şikestî bû. Ji lewre britaniyan nikari bû lê sıwar bibin û wê bimeşînin.

BALAFIRGEHEKE EMÊRİKANÎ DI BAKURÊ GIRAVA ÎRLANDAYÊ DE

Zabitan disan da rê
 û di tariya şevê de winda
 bûn. Şeva sisiyan britani
 rastî kemyoneke inglîzî
 hatin ya ko keti bû destê
 talyanan. Tê de du es-
 ker rûniştî bûn. Britanî
 jî nişkekê ve li wan qelî-
 bîn û ew zindî gûtin
 û bi tîlên telêfonê yê
 ko di kemyonê de diti
 bûn ew pihêt girêdan;
 li kemyonê siwar bûn û
 berê xwe dan xetên ingi-
 lîzî. Rêwingiyên me hî rê
 ve rastî kemyon û timo-
 bilîne şikestî dihatin; ben-
 zîna wan dibîrî û ava
 ko tê de peyda dibû
 vedixwarin.

Britanî gelek caran
 di ber kemyon û timo-
 bilên mihwerê re derbas
 di bûn. Lê eskerên mihwe-
 rê ew nas ne dikirin; jî ber
 ko wan şefqetîne talyanî
 Lê dawî ew hatine nas kirin
 mihwerê dan pey wan. Lê
 nîzingî li xetên xwe kirî bû.
 Hevalên wan jî ew nas kirin
 û derketin pêşiya wan û her

DI ENIYA ÛRIS DE TOPEKE TANGŞIKEN LI BER TALDEKÊ
 her du kemyonên mihwerê dan û ew bi şûn
 de vegerandin.

Bi vi awayî Locan bi qehremaniya xwe,
 jî xwe pê ve pênc zabîten britanî ên din û
 kemyoneke ordîwa xwe xelas kir.

DI MINTIQA ÇEMÊ DON DE ESKERÊN RÛS ÊN IHTIYAT BER BI QADA ŞER

RİÇARD KÊSÎ

(RICHARD CASEY)

TÊCİR, RESAM, ZABIT, BALAFIRVAN

Belê yekî ewistralî, təcir, resam, zabit û balafirvan; tro di xizmeta kişwerê Britanyayê de dîplomatekî mezin e. Mr. Kêsi tro li Misirê rûdine û yek ji lebatên kebîna şer ya Britanyê ye. Mr. Kêsi bi vi wesfî di welatên rohelatê nîzing de memûrê hemî sondxwariyan ê mezintir e.

Bi me be Kêsi beriya ko bigehe vê payê jî bi hiner û zanîna xwe mirovekî mezin bû. Ji xwe herwekî me gelek caran gotiye mezinahiya mirov ne bi paye û ritba wî, lê hêj bêtir bi zanîn û hinera wî ye. Paye û ritbe wek xanî, qesir an timobilekê ne. Iro hene sibe nînin. Lê herçî zanîn her bi xwediyê xwe re ye; tucaran terka wî nade. Ji lewre kurdi-no, çavên xwe ji ritba û payan bêtir bidin hiner û zanîne; û bi zanîna xwe xizmeta welatê xwe bikin; herwekî Mr. Kêsi kiriye û iro jî dike.

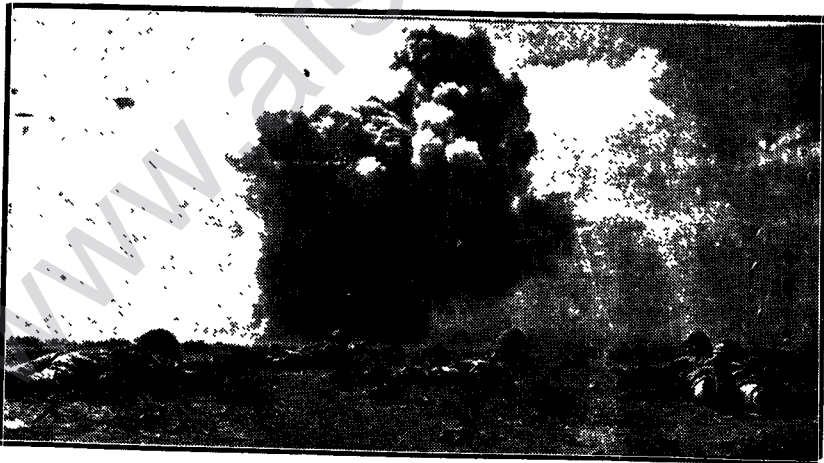
Bavê Mr. kesi mirovekî dewlemend bû. Lê Mr. Kêsi bi mal û pere bes ne kir; rabû çû Londrê û ket Kembrîçê,

yanî dibistana bilind, ûniverstî. Paşê bû zabit û gihaste heta kumandaniyê. Di şerê 1914-18 an de di Çeneqelê de şerê tirkan jî kir.

Piştî şerê 1914-18an jî Ingilîterê vegeriya welatê xwe û qedere pînc salan bi ticaretê mijûl bû û dîsan hat Londrê. Li wê derê di wezareta xariciyê da bû pisporê işên Ewistralyayê. Kêsi heft salan di vê wezîfê de jî ma û dîsan vegeriya welatê xwe. Kêsi di xortaniya xwe de hîni resamiyê jî bû bû. Di wextên xwe ên vala de resim çêdikirin. Herwekî tro jî gava rê pê dikeve resimine delal cêdike. Dîwarên mêvanxana wî bi lewheyên ko wî bi xwe çêkirine xemilandî ne.

Gava jî şerî dest pê kir Kêsi vegeriya xizmeta welatê xwe û di wezaretên maliyê û îaşê de xebitî. Bert du salan jî li cem hikûmeta Emêrikê bû bû sefirê Ewistralyayê. Ji Emêrikê jî berî şer mehan hate Misirê.

Kêsi gava dest bi balafirvaniyê kir 47 salî bû û jî xwe re balafirek kiri û jina xwe jî hîni balafirvaniyê kir. Iro Kêsi balafira xwe bi xwe dajo.

DI ŞERÊ MISIRÊ DE ESKERÊN BRITANÎ DI SER QÛMA GERM RE
Û LI SER ZIK BER BI DJMIN DIXWIŞIN

ÇEKËN NÛ

Li 19ê Tebaxê gava eskerên hevalbendan daketine Di-yêpê tangine nû bi xwe re birine, ew daxistine bejê û pê şerê elemanan kirine û bi vi awayî ev tang ji ceribandin. Êvarê dema ko eskerên hevalbendan ji erdê Frensê vegeriyan eskerên kenedî ev tang şikandin da ko eleman li çekirina wan serwest nebin.

Rojnamayên ingilizî dibêjin ko ev tangên ha di riyên

behîr û hewayê re dikarin bêne guhastin erdê Ewropayê; ji ber ko giraniya herhekê şeş ton e. Lê folayê wê xurt û stûr e. Sivikahiya wê ji ber piçûkbûna wê ye.

Şikilê van tanga çargoşe ye û wek tangên din birc û barûyên wan nine; wek sendûqeke girtî ne. Tê de diajo û du esker rûniştî ne. Yek topê ê din mitralyozê dişixulîne. Xweseriya van tanga nemaze di sireta wan de ye. Di kîjan erdê de hebe ev tang di saetê de 65 kilomêtr dimeşin û wek timobileke adetî berê wan bi rahetî tete badan.

Ew tang di Emêrikê de hatine çekirin û ji bo ceribandinê çendek anîne Ingilîterê.

Disan di Diyêpê de emêrikanîyan mitralyozine nû bi kar êxistine. Ev mitralyozên ha gelek sivik in û bêt ko bêne sar kirin ser hev pênc sed derb dikarin berdin.

TOPËN RONAVÊJ — Ev ji keşfeke emêrikamî ye û ev nemaze di giravên Silêman de gelek bi kêr hatine. Fedayiyên japonî bi şev bi motosiklêtan dikevin

MÊRÊN ŞÛRAN ZEHF IN, LE SÛRKÊŞ Û ŞÛRBAZ NE WEKE HEV IN

qerargehên dijmin û bi behayê canên xwe depoxaneyên benzîn û cebirxanê berhewa dikin. Emêrikanîyan topine welê çekirine ko ji devên wan şûna gulê ronahike xurt bi der têt. Emêrikani van topan dikin ber taldan û gava motosiklîstên japonî, bi şev qesta qerargaha wan dikin devên topan li wan girêdidin. Ronahiya topan ewçend xurt e ko çavên dijmin nema dikarin li ber wê bisekin. Gelek caran motosiklîst ji ber ko êdî rîya xwe nabînin dikevin çal û kortalan û tê de dimirin. Nemirin ji hew dikarin xwe bigehînin armancên xwe.

Bê ronahî mirov nabîne. Lê ji wê topê dixuye ko bi pirahiya wê ji mirov heçko kor dibe.

Vê paşiyê japonan ji da belav kirin ko cem wan ji ronahike welê heye ko heke ew ronahî li mirovan ket wan bêhiş dibe û heke li motorên balafiran ket wan di-sekinine. Heke ev tişt rast e, gelekî hêja ye. Lê tiştine holê ji sirên eskerî ne. Ma çawan japonî sirên xwe ên eskerî îfşa dikin.

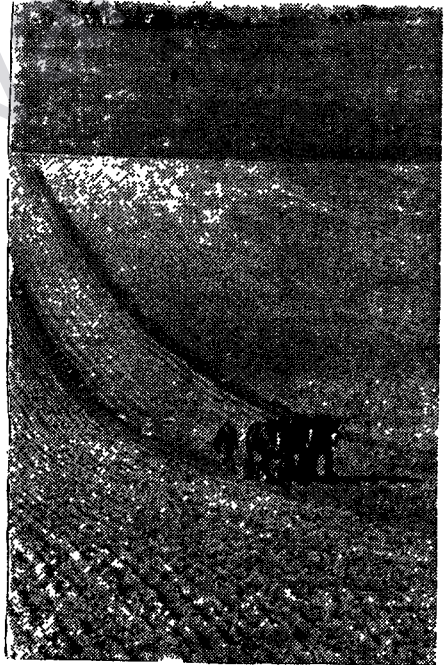
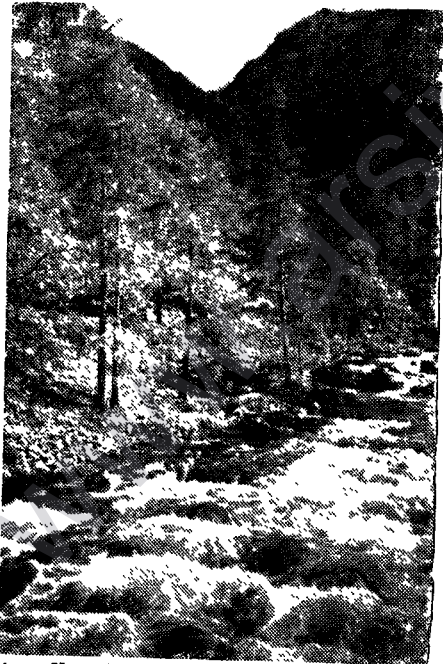
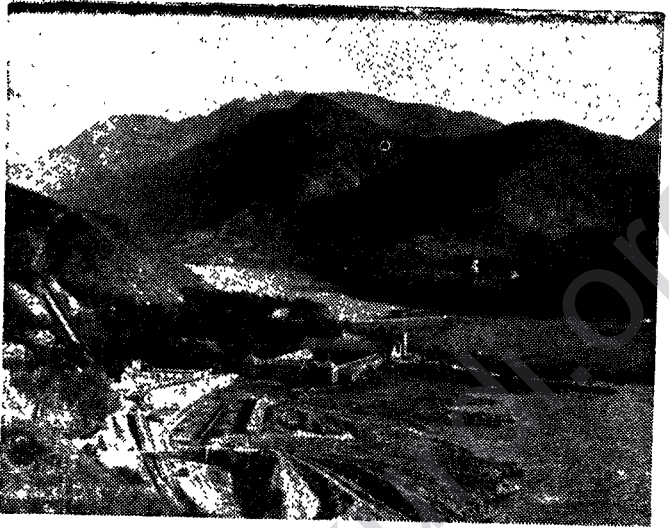
ÇEND

BERGEHÊN INGİLİSTANÊ

Klişeyên vi rûpelî û rûpelê nehan hin bergehên Ingilistanê şani didin: dar, devî, çem, çiya, gund, pez zevi, birc, halet, h. d...

Milet bi ziman, adet, nijad û mevil-dariyên xwe ji hev cida bin jî Xwedeyê wan yek û tebieta erdên wan kêm û zêde diçin ser hev. Ma bergehên welatên me jî ne holê ne. Heye ko

di hin deran de û bi hin tiştên xwe ji van spehitir in jî. Spehitir nebin jî bivê nevé bergehên Kurdistanê jî me kurdan re ji bergehên her derê delal û eziztir

in. Xwedê welatê van bergehan jî xwediyên wan re bihile û wan pê şa bike; û me jî bigehîne yên me; yên Kurdistanê; Kurdistanana me a delal.

HİTLER

BI ÇI AWAYI DIXWAZE LI
DINYAYÉ HIKIM BIKE

Radyowa Londrê vé paşiyé da zanîn ko di eniya Misirê û di dora Sidîberanî de wesîqeke mihim ketiye destê ingilîzan. Ev wesîqe di tabûra 75an a topçî de hate ditin. Vê tabûrê ev wesîqe ji Elemanyayê bi xwe re anî bû; da ko di nav eskerên elemani yê ko di eniya Misirê de şer dikin, bête belav kirin.

Li gora vê wesîqeyê piştî şerî Hitler ne bi tenê di Elemanyayê de lê di

hemî dinyayê de işê hikûmetê wê bêxe destê Gestapo, yanî polîsa elemani a sîrî û veşartî. Herçî peyayên vê teşkilatê jî ji nav eskerên yekinekên êrişê de bêne bijartin; jî eskerên ko di qadên şer de mêranî û fedakarî şanî dane. Bi vî awayî qedera hemî dinyayê wê bikeve destên mirovîne ko di rayên wan de xwîna elemani a xwerû digere. Ji xwe jî niho de vê teşkilatê, Gestapoyê dest daniye ser welatên Ewropayê, yê ko elemanan ew vegirtine an bi hênceta hevalbendiyê

ordiwa elamanî ketê. Di wan welatan de hikim bi temamî di destê elemanan de ye û hikûmetên wan welatan li ber emirê elemanan sekîne û karê wan bi tenê biçihanîna daxwaza elemanan e. Êdî di wan welatan de ne îstiqlal ne jî heqê heyîne maye.

Bi kurtî plana Hitler vegertina dinyayê, nemaze vegirtina Ewropayê ye. Hitler dixwaze di Ewropayê de nîzameke nû çêke û bi wê nîzame Ewropê bêxe destê xwe.

HİTLER

NIKARE Vİ ŞERİ KAR BIKE

Mr. Heri Hobkins di roj-name Nüyork Teymis de bendek belav kiriye û di wê bendê de, bi delîl û birhanan daye zanîn ko Hitler nikare zora hevalbendan bibe û mizefer bibe. Mr. Hobkins nemaze dibêje:

« Hitler nikare vi şerî kar bike. Bi vê gotinê, bawer mekin ko ez qeweta Elmanyayê dixwazim bihindikim; no. Lê kirdeyine welê hene ho nazi nikarin wan biguhêrinin û ev kirde elemanan ji zeferê bi dûr dixin.

Berî ewillî işê qewetên hewayî. Di destpêka vi şerî de di ezmanan de serdestî di destê elemanan de bû. Lê tro ev serdestî ji destê elemanan ketiye destê hevalbendan. Elemanan tro piraniya balafirên xwe li eniya ûris kom kiriye. Ji lewre di eniya roavê yanî di pêşberê Ingilîterê de Reyx di midafehê de ye. Ji ber vê yekê roja ko hevalbend di Ewropayê de enike nû vekin elemanan ji ber kêmbûna balafirên bivê nevê wê bikevin tengike mezin.

Ji milê din miletê elemanan bi qasî miletê

Jİ ÇEKÊN FRENSA ŞEREVANÎ TOPÊN BALAFIRŞIKEN

ingilîz ne dilqewin e. Roja ko balafirên ingilîzî û yê hevalbendan wê bi ser bajarên Elmanyayê de bigirin Hitler ji bo dilqewîniya miletê xwe wê mecbûr bibe û birekî balafirên xwe ji eniya ûris wê bine eniya roavê.

Di çêkirina balafirên de tro peyorek yanî istihsalê hevalbendan du caran bi qasî ya elemanan e û herî jî bêtir dibe. Ma gelo eleman çire di welatên vegirtî de febrîkeyên balafirên

zêde nakin. Ji ber ko ji çêkirina balafirên re emeleyn xweser û pîspor divêtin û ev emele di destên elemanan de nînin. Bi şerê ûris elemanan bêgav man û gelek eskeran antî ber silehê. Ewçend ko ji destpêka şerî ve jî bo cara pêştî di çêkên elemanan ên hewayî de qelsî û kêmahl hate ditin. Refên balafirên elemanan, li gora mehcetê di navbera eniya ûris û Behira-spi de tînin diçin. Ûris xebateke zor xebitîne û ji balafirên elemanan çî nêçîrvan, çî bombavêj bi hezaran avêtine erdê û ew xerab kirine. Li gora plana Hitler van balafirên piştî ko zora Ûris bibiran

Jİ ÇEKÊN FRENSA ŞEREVANÎ LEZBOTÊN BEHRÎ

ewê vejeriyana ser Ingilterê û Ingilterê ji wê xirab bikirina.

Hêmanê diwim: qewetên hevalbendan ên behrî. Hitler di vî warî de xeleteke mezin kiriye. Hitler bi xurtkirina çekên xwe ên hewayî bes kir û guh ne da qewetên behrî. Hitler bawer dikir ko balafirên wî, febrîkeyên Ingilterê û noqarên wî vaporên kişwerê Ingilistanê wê zûka edim bikin. Herçend di destpêkê de plana Hitler çû be serî jî îro xuya dike ko hisabê erkanherbiya Hitler ne rast, lê xelet bû. Li Ingilterê, heta li Emêrikê jî peya hebûn ko jî xwe dipirsîn û digotin gelo stolên hevalbendan wê bikarin li ber derba noqarên elemani biseknin.

Ji xwe di şerê 1914-18an de jî rewsa behrîya hevalbendan bi vî kari bû. Noqarên Keyser jî vaporên inglîz û emêrikani binav dikirin. Lê dawî inglîz û emêrikani xêra peyorekên xwe serdest bûn. Îro dîsa serdestiya behiran çî li Etlantîkê çî li Pesîfîkê, jî nû ve dikeve destên me.

Herçi madeyên hov yên ko di şer de ehmiyeteke mezin hene, di vî warî de jî hevalbend serdestî mihwerê ne.

JINÊN INGILISTANÊ DI ZEVIYAN DE LI ŞONA MÊRÊN XWE DIXEBITIN

ÇEK Û CEBIRXANE DI RIYA ÎRANÊ RE BER BI QADÊN ÛRIS

Ingiltere û Emêrike bi tena xwe li salê 110 milyon ton pola derdixînin. Elemanyê jî erdê xwe û jî erdê welaşên vegirtî li salê bi zêdehî 42 milyon fola dikare derîne. Nikel, yê me 11000 ton yê elemanan 2500 ton. Herçi sifir û zirêç di destê elemanan de bi tenê 1000 ton heye; herçi emî jî van madan li salê 100 000 ton derdixînin. Bi tenê elûmînyomê elemanan bi qasî yê me ye. Lê eleman vî madeyî jî

ber kêmbûnê li şûna madeyên din jî istîfmaç dikin. Herçi petrol û kewçûk me jî van madan depoxaneyîne tijt hene. Lê nik elemanan ev made yekcar ninin û divêt wan jî derve binin.

Hêmanê seyîm: Hitler di kitêba xwe de mîletê xwe mîletê dinyayê ê bijarte hesabandîye û mîletên din, kîjan hebe, mîletên nîzîm. Ji lewre tukes nikare meyildariya dewleteke welê bike ko bi çavekî xwar lê dinihêre.

Herî Hobkins di dawîya benda xwe de dîtîne bîrê ko Emêrike jî tu şerî mexlûb derneketîye û vî şerî jî wê bibe serî.

JİYÎN

DI ZÊRZEMÎNÊN LONDRE DE

Gava balafirên elemanî şev û roj li Londrê dixistin xelkê payitextê Inglîstanê diketin zêrzemînan û tê de xwe ji bombeyên neyar diparastin. Xelkê Londrê 7-8 milyon peya ne. Ji lewre hikûmetê di stasyonên rêhesinên binerdîn de ji xelkê re zêrzemînin çêdikirin.

Di vê navê de stasyoneke netemankirî hebû. Yanî cihê stasyonê di bin erdê re hati bû kolan; lê hêj avahiyên wê ne hati bûn çêkirin. Hikûmetê li wê derê û li gora mehçetê bajarekî binerdîn saz kir û tê de mezelen nivistinê, xwarinxaneyek, sinemak, tiyatroke piçûk, û tîştine din ji dane çêkirin.

Di vê zêrzemîna tekûz de qedere 6000 peya cih dibûn. Di wextê tengiyê de cihê hinên din jî tê de peyda dibû. Reîsbelediyê taxa vê zêrzemîne, tê de kitêbxaneyek jî da bû çêkirin. Di wextekî kurt de 3000 kitêb di wê kitêbxanê de giha bûn hev. Kitêbên her celebî: tarîx, cexrafîye, roman û kitêbên zarokan. Xelk li wê kitêbxanê ewçend hîn bûne ko piştî ko eleman ji bombardimana

Londrê geriyan, dîsan ew kitêbxane ne girtin û îro jî xelk êvarê diçin ê, tê de rûdînin û kitêbên xwe dixwinin.

Ingilîz mileteki adetperest e û ji adetên xwe nagere. Ji lewre heye ko piştî şerî jî wê kitêbxana binerdîn neterikînin û weke xwe hilînin.

JÎ QADA ŞERÊ ÛRIS: TOPEK JI ORDIWA
RÛSÎ A ÇAPMEZIN

SË

BAJARËN BAKURË ROAVË QEVQASË

Bi pêşveçûna ordiwên elemanı di welatên Qevqasê de navên hin bajaran gelek caran di danezanên şerevaniyan de tene ditin. Wek: Kresnodar, Armavir, Novorosisk.

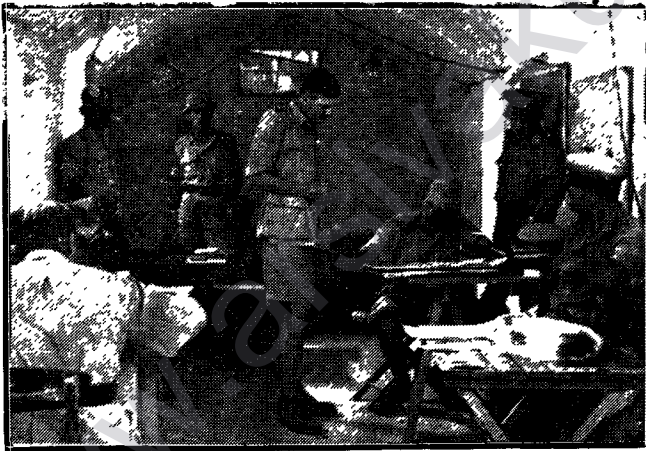
Kresnodar — Payitextê mintîqa Kûbanê ye û dikeve milê avê yê rastê. Kresnodar ji peravên Behira-reş ên rohelê 100 kilomêtir dûr e. Bajar di sala 1794an de hate danin û piraniya rûniştimanên wê qezaq in. Kresnodar bajareki sinai ye û tê de tesfîyexaneyên petrolê hene. Di vi bajarî de çar rêhesin, yê ko welatên Qevqasê digehînin bakurê Rûsyayê, digehînin hev.

Armavîr — Armavîr dikeve rohelatê Kresnodarê û jê 130 Kilomêtir dûr e. Armavîr berî sed salî li ser kavilên bajarêki kevin hatiye avakirin. Armavîr ji bajareki sinai ye û di dora wê de birine pêtrolê en mehîni hene. Jê pê ve dora bajêr de kanên komirê ên dewlemend peyda dibin. Di zikê bajêr de febrîkeyên hesin û fola jî hene. Di Armavîrê re boriyên pêtrolê diçin heta Meykopê — ev jî bajarkî pêtrolê — û jê digehînin Behira-reş. Ji milê din boriyêne din petrola vê mintîqê digehînin Rostov û Trodovayê.

Novorosisk — Novorosisk di Behira-reş de ye û piştî Sevastopolê wargehê stolê ye. Novorosisk di wextê yewnanan de

ava bûye. Tirkan gava ew welat zemt kir di Novorosiskê de kehekek çekiri bûn. Rûniştimanên bajêr bi qedere 110 000 peya ne. Ev der jî merkezeke petrolê ye. Ji milê din xelkê benderê di masivaniyê de xurt in. Rezên wan zehf in. Xelkê bajêr û yê dorê şerabeke xweş çêdikin û tîtinê diçînin.

Di vê hewêrêkê yanî mintîqê de nemaze birên petrolê yê Meykopê bi nav û deng in. Di petrola Meykopê de nexasim benzî zehf e.

JÎ BERGEHËN ŞERË ENIYA MISIRË

Herwekî xwendevanên me dizanin Romel keti be axa Misirê jî ingilîzan ew di xela Elemeynê de sekinand û ne hişt ko ber bi pêş here. Ji hingê ve her du alî xwe kar dikin. Li gora nûçeyên paşin di karkirinê de ingilîz jî elemanan derketine. Disa li gora van nûçan jî ingilîzan pê ve qedere 50 000 eskerên emêrikani jî gihastine Misirê. Pisporekî eskerî dibêjin ko vê carê ingilîz wê dirêjî elemanan bikin. Ji xwe li 27ê Tebaxê welê hate bawer kirin ko êrîşa ingilîzan dest pê kiriye. Lê piştê xuya kir ko fermandarê nû general Elêksander hicûmeke keşfî kiri bû. Klîşa me qerargaheke yektnekeke ingilîzî şanî dide. Qerargah di bin erdê re, zêrzemlek e.

ESKERËN

EMERIKANI DI BIN
ETLANTIKË RE

Di vi şerî de, herwekî di şerê 1914-18an de hebû, şerê noqaran îşeki girane ye. Di şerê Ewropayê de, îro hevalbendê Ingilîterê ê mezin Emêrike ye. Berê Emêrikê ji Ingilîterê re bi tenê çek û posat rêdikirin. Lê ji roja ko Emêrike bi xwe jî kete şer Emêrike esker jî dişîne

XELKÊ LONDRÊ BI XWE LI SER RÊHESINAN DIXEBITIN

Ingilîterê. Ji rêkirina çek û eskeran re gelek vapor divêtin.

Berî ewilî ji ber şerê noqaran vapor kêmbûne. Ji milê din ên berdest û yên ko têne çêkirin di riya Etlantikê de dikevin ber talûka noqaran. Ji lewre ingilîz û emêrikani didin eqilê xwe û dixwazin ji bo guhastina çek û eskeran

wasteke welê peyda bikin ko noqar û balafir nikarin dest bidîne wan. Li gora projeke emêrikani jî bo wê yekê balafirine xweser wê bihatana çêkirin (Ronahî H: 4. R: 8). Heye ko ev proje jî ne terikandine.

Lê wê paşiyê Mr. Simon Leyk projeke din berpeyî hikûmetê kiriye. Li gora wê projê Emêrike wê bikare eskerên xwe bi noqaran biguhêstine Ewropayê. Mr Leyk dibêje ko ji bona wê yekê divêt noqarane bi 130 mêtirî dirêj bêne

EMELEYËN LONDRÊ BI BISIKLËTAN DIÇIN FEBRÎKAN

çêkirin. Li van noqaran 2500 peya wê bikarin siwar bibin. Ev noqar bi xwe jî bo baran jî wê bikarin bêne istimal kirin. Her noqar wê bikare 7500 ton bar hilgire.

Mr Leyk mirovekî çeknas û tecrîbedîtî ye. Di şerê 1914an de noqara dûrger a pêşin ya ko li Etlantikê derbas bû bû, ewî çêkiri bû.

ŞER

U VAPORËN BARKÊŞ

Pisporên eskerî dibêjin: Ev şerê ko di reşahiyan de çêdide û yê ko di ezmanan de wê qerar bigire li rûyê behiran tete kar kirin. Belê çekirina top û tîfing û cebirxanan; tang û kemyon û balafirên ehemiyeteke mezin heye. Lê divêt ev hacetên cengê ji welakeki heta welateki din, ji qadekê heta qadeke din bêne guhastin. Ji guhastina wan re ji vapor divêtin. Ji

vi awiri ve tonaja vaporan di vi şerî de yek ji hêmanên zeferê ên meztir e. Roja ko şer dest pê kiri bû tonaja vaporên dinyayê bi awayê jêrîn bû:

Rûsyê	1 300 000
Iswêç	1 600 000
Yewnanistan	1 800 000
Frense	2 950 000
Holende	2 980 000
Îtalye	3 500 000
Elemanyê	4 500 000
Norwêc	4 900 000
Japon	5 600 000
Emêrike	12 000 000
Kişwerê Britanyayê	21 300 000
Dewletên mayin	7 570 000

Li gora hesabê emiraliya britani noqar û balafirên mihwerê ji vaporên hevalbendan' salê 5 milyon ton vapor bin av dikin. Lê hevalbend di çekirina vaporan de hero zêde dikin. Li gora projeyên ko heta niho haline belav kirin heta dawiya sala 1942 an Ingiltere 4 û Emêrike 8 milyon ton vaporên barkêş wê daxin behirê, ji cenkeşti yanî vaporên şer pêve.

Herçi sala 1943an, di vê salê de du caran bi qasî vi mişdari wê bèn çekirin.

BALALAFIRVANÊN INGLIZI LI BALAFIREKE « BE ANFORT » TORPİLEKÊ SIWAR DIKIN

HISËN BEGÊ TAKORİ

Ez çûme Qoşqiranê li vi mitî
 Siûda havê min şkiyaye
 Kuçkê di bin havê min de nalebitin
 Kul bikeve mala Hisên Begê Takorî
 Gulek li bejna havê min xisti bû
 Agir bi nava min ket kezeba min şewitt
 Çûme Qoşqiranê bi ha ye
 Gurçikê havê min hesin e
 Cegera havê min pola ye
 Xwedê dinya alem zane
 Bavê min di stûnlê ecem de mêrpençe û yarim-
 [şa ye
 Çûme Qoşqiranê bi cê ye

Simbêlê havê min sor e, bi palike bi qeyde ye
 Şapikê havê min sor e, gulê wî narûce ye
 Kul bikeve mala Hisên Begê Takorê
 Par vi çaxi Gogecîn hespê havê min bû
 Îsal şandine Mexêna girtî ye
 Teresê Emo ez xapandim
 Pêşiya eskerê havê min ji Qoşqiranê vege-
 [randin

Kul bikeve mala Hisên Begê Takorî
 Gulekê li bejna havê min xisti bû
 Toximê zabit û binbaşiyân
 Ji mala havê min qelandin
 Çûme Qoşqiranê li min hûye tari
 Îro ji sihê de li ser kozika havê min
 Nola stêrkê Azmên agir dibari.

DIFIN

Û GUHÊN XWE DANE JÊKIRIN

Daryûş, şahê Faris ji bist mehan de Babil mihasere kiri bû. Dikir ne dikir midafihên kelehê bi tu awayî teslim ne dibûn û li ber xwe didan. Dawî, Daryûş qerara xwe da û got « Em jî emê weke Sîryûş bikin û li hêviya wê rojê bimînin ko Ferat cowa xwe wê biguhêrine û di coke din re wê biherike ».

Lê ev tişt carina li serê du sê salan û carina jî di bist an pêncî salî de carekê diqewimî. Zobîrûs fermanbareki

Daryûş gote şahê xwe: — Ezbenî, em çawan karê xwe li hêviya şans û siûdê bihilin. Tu difin û guhên min bide jêkirin ezê heta çend rojan deriyên bajêr jî ordiwa te re vekim.

Daryûş difin û guhên Zobîrûs dane jêkirin. Zobîrûs di vî halî de çû Babilê. Xelk lê kom bûn û mesele jê pirsîn. Zobîrûs jî wan re da zanin ko Daryûş lê hate xezebê û difin û guhên

DI FABRÎKEKE BRÎTANÎ DE GULEYÊN TOPAN

wî jêkirine û ji ber vê yekê ew jî hatîye cem babiliyan da ko heyfa xwe ji Daryûş hilîne.

Zobîrûs kumandareki bi nav û deng bû. Babili bi hatina wî şa bûn û ew xistin şewra xwe. Zobîrûs jî wan re planek çekir. Li gora wê planê eskerên Babilê wê ji kelehê derketana û dirêjt ordiwa Daryûş bikirina û ew bişikestana. Ev bi xwe, îşekî zehmet bû. Lê ji bo Zobîrûs hêsani bû. Ji ber ko Zobîrûs rewşa ordiwa Daryûş bi her kitkitên wê nas dikirin.

Babiliyan serfermandariya eskerên xwe siparte Zobîrûs. Zobîrûs teqîr ne kir, ji ker ve, Daryûş li plana xwe serwest kir û şevêkê deriyên kelehê vekirin; lê li şûna ko babili dirêjt ordiwa Daryûş bikin, Daryûş bi ordiwa xwe kete hundir û bi behayê difin û guhên kumandareki xwe î canfeda Babil zemt kir. Herçî Zobîrûs bi vê fedakiriyê di tarixê de bû qehremanekî abadin.

QEWETINE ÇÎNÎ EN MÊKANÎKÎ BER BI QADA ŞER.

HEVRİŞİM Û KINCEN JINAN

Nemaze di vi şerî de jin gelek bi kêrî şerevaniyan yanî mêran hatine. Ji xwe hergav bi kêrî wan tèn. Ma bê jin kengê mêr peyda dibûn.

Lê ji milê din di vi şerî de mêr ji jinan re xebateke zor dixebitin. Herwekî nas ê jin ji cilên hevrişim gelek hez dikin û dixwazin ko canên wan ên nerm bi tenê bi hevrişim bête nixumandin. Lê di wextê şer de hevrişim ji bo madeyên cengî gerek in. Ji lewra mêr di kimyaxanan de ji alîki madeyên teqandinê çêdikin û ji milê din giyayên adetî tevî hev dikin, wan dikeltin û bi hevîrê ko di tînin pê qîşîne hevrişim saz dikin da ko canên xanîman ên nerm bi cawine hişk neyîne eşandin.

Belê fistan, gore, kiras, hevalkiras tev de ji hevrişim: herwekî klîşeyên vî rûpelî şanî

didin. Bi tenê di van klîşan de yek heye ko dikeve her çava û ew ne bi dil û kêfa me ye; klîşa goran û çîpan. Herhal xwedî bi van çîpan nikarin serbîlind bigerin. Xwezî wan baqên peyên xwe bi şelltekê hinek bişîdandana û ew ziravtir bikirana.

MAÇIKA

DRANKER Û CEZAYÉ WÊ

Di salona mehkemê de. Reîsê mehkemê dosyan tev dide; gîlîhvani Fehîme xanim digel bavê xwe Şewket efendi û gîlîhlê dranker Ismet efendi bi evkatê xwe re li barê sekîni ne. Reîs piştî ko kaxezên dosyê xwendine, berê xwe dide dranker û jê dipirse:

— Te goti bû ko Şewket efendi keça xwe Fehîme xanim ji bo dermankirina dranên wê şandi bû nik te. Ka bêje me Fehîme xanim çend caran hate cem te?

Dranker — Fehîme xanim hevdeh caran hate cem min. Min dranên wê derman kirin û çar lire heqê xwe jî jê standine.

Şewket efendi — Tu fehit ji naki, tu dibêji min dranên wê derman kirine; bêbext...

Reîs — (ji Şewket efendi re) Ji te hevt dikim bihina xwe fireh bike, ev der mehkeme ye. (ji dranker re) te got ko xanimok hevdeh caran hatiye cem te. Divêt tu ji mehkemê re bibêji di van hevdeh caran de te pê û pê re çi kir?

Dranker — Cenabê reîs, xelk dibêjin qey drankeri îşekî rahet e; lê ne welê ye, drankeri sinheteke kûr û hûr e; divêt mirov nexweşên xwe rind seh bike heta ko dermanên wan bikare peyda bike.

Şewket efendi — Hus be rezil, tu bi maçkirinê wan seh diki û dermanên wan peyda diki?

TANGINE INGILIZI LI ÇEMEKÎ DERBAS DIBIN

Reîs — Sehkirina te kengê wê xelas biwa?

Dranker — Li 15ê Ilonê, lê Şewket efendi ne hişt; karê me di ntvê rê de birî

Şewket efendi — Hey bêbext tu ji pêş min ve holê diştxillî. Cenabê reîs havê wî dest-brayê min bû. Min ji xwe re goti bû kurê dostê min ji bo dermankirina dranên keça min bivê nevé ji herkest çetir e.

Reîs — (ji Fehîmê re) Te di stintaqê de goti bû ko tu çuyt cem dranker Ismet efendi û ewî te li ser devê te maç kiriye. Lê divêt tu ji mehkemê re her tiştî digel kitkitan bibêji. Ka bêje cara pêşin gava tu çuyt balê dranker bi te re çawan da û stand?

Fehîme xanim — (li erdê dinêre û dipeyive) Belê bavê min ez rêkirim cem wî, ji bona ko

dranên min têsîhan. Cara pêşin gava ez çûm balê bi lîf û nezaketî hat pêşiya min û ji min pirsî heke ez ji dranên xwe aciz im. Min got: « belê gelek têsîhan » Ewî gote min: « metirse, ne tu tişt e, ezê wan rahet bikim » Ez li ser kursî rûniştandim, destikê kursî bîda û ez heta bi bejna xwe bilind kirim ....

Reîs — Tu çire disekini, bêje... û paşê...

Fehîme — (Rûyê wê ji şermiyê sor) Paşê gote min: « Çavên xwe bigir û devê xwe veke » Min jî çavên xwe girtin, devê xwe vekir. Carê ko ez diçûm balê bi min re

holê dikir; min ji çavên xwe digirtin û devê xwe vedikir... dranker ji li ser devê min ez maço dikirim.

Şewket efendi — (ji dranker re) Hey sebav, tu bi min re van îşan diki?

Dranker — (bi keneki bi qerf) Ne bi te re, bi keça te re...

Reis — (ji Fehimê re) Te çire, ji roja pêşin de, ev tişt ne gotine bavê xwe?

Fehime — Min nizanî bû. Min di dilê xwe de digot qey ev jî di drankeriyê de terz û îsuleke nû ye; û êşa dranan bi vî awayî derman dikin. Lê gava min gote bavê xwe û bavê min enîri, hingê min zani îş çî ye.

Reis — Ū êşa dranên te?

Fehime — Hin bi hin sivik dibû.

Dranker — Ez hêvi dikim heyeta mehkemê qenc guh bidit. Fehime xanum dibêje ko êşa dranên wê bi dermanê min sivik dibû. Herçi bavê wê min itham dika û dibêje ko min şerefa wî şkandiyê û çar luyên wî bêî heq jê standine (berê xwe dide Fehime xanimê û dibêje) Ma piştî hevdeh caran êşa dranên te bi temamî rahet ne bûye?

Fehime — (bi şermiyê) Belê...

Dranker — Hon dibihîsim, xanum dibêje belê... dermanê min lê hatiye.

Reis dide zanin ko mihakeme gihastîye dawîya xwe û heyet diçe mizakerê. Piştî bi-

ESKERÊN FRENÇA AZA PIŞTÎ ŞERÊ BÎRHEKIMÊ XWE JI NÛ VE SAZ DIKIN nekê heyet vedigere cihê xwe û reis qerara jêrin dixwîne:

« Ji ber ko Fehime xanim ji bo derman-kirina dranên xwe çesta dranker Ismet efendi kiriyê û hevdeh caran çûye balê

Ji ber ko bişîşk û dranker ji bo rahet-kirina êşên nexweşên xwe di bijartin û istimal-kirina dermanan de serbest û bi kêfa xwe ne

Ji ber ko nexweş Fehime xanim di pêş-berê melikemê de mikur hatiye û gotiye ko dermanê Ismet efendi lê hatiye û pê êşa wê rahet bûye

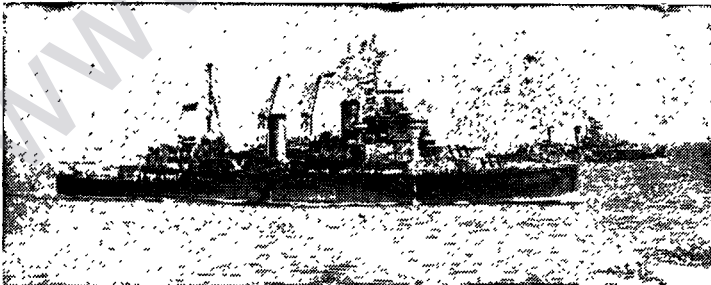
Ji ber ko di qanûnê de ji maçkirina ko ne bi koteki ye tu ceza nîne

Ji ber ko mehkeme nikare guh bide daxwazên mirovên gilîhvaniyan yên ko qanûnê ew cîzm ne hesibandine

Ji lewre mehkeme bi yekdengiyê dranker Ismet efendi ji cîzmê ko bi aliyê wî ve didin beri dide zanin û mesrefên mehkemê li gilîhvaniyan hikim dike».

Şewket efendi dirêjt dranker dike û dike li wî bide. Reis radibe ser xwe, dixwaze Şewket efendi bide girtin. Dranker berê xwe dide reis û dibêje:

— Xem nake cenabê reis halê dinyayê ev e; min êşa keça wî rahet kir; ew dixwaze min biêşîne.

CENKEŞTIYA INGILİZÎ « NEWCASTLE » DI BENBERA PLEYMÛTÊ DE

Li 15ê Tirmehê refeki balafirên inglîzî bi ser girava Sicilyê de giritî bû

û armancên eskerî da bû ber bomban. Li yekê ji van balafiran tifaqek qewimî, motora wê sekîni û balafir nema dikari bû li hewayê bisekine. Balafir bégav ma û daket erdê neyar. Di balafirê de 4 nûzêlandî û du inglîz hebûn. Tatyanan ew hêsir girtin; lê qedirê wan zanîn û destûra wan dan ko ji xelkê xwe re mektûban ji binivîsinin.

Hêsiran mektûbên xwe nivîsandin lê ew ne dane talyanan, lê ew bi xwe bi destên xwe gihandine xelkên xwe. Ma çawan?

Piştî ko hêsiran mektûbên xwe nivîsandin kumandarê talyanî ji fermandariyê emir stand ko hêsirên inglîzî di balafirekê de bişîne Terantoyê, bajarekî İtalyayê.

Hêsir, mektûb di bêrikên wan de li balafireke talyanî siwar bûn û bi hewa ketin. Eskerekî talyanî tîfingbîdest li ber

XÛRA NÛXWEŞIYA NOBETDAR

wan nobet digirt. Bi rê ve nobetdar nexweş ket; dilê wî jî bir ve çû û bêhiş ket erdê. Hêsirên inglîzî çekên nobetdar jê kirin û ew avêline behirê; û xwe gihandine mezela balafirvan, tîfing û şejderba nobetdar lê rast rakirin û jê

re gotin « Berê xwe jî Tarantoyê bade û bide Maltayê ».

Balafirvanê talyanî jî ya hêsiran kir û xwe li Maltê girt. Balafira talyanî gava gihaşte ezmanê Maltê balafireke inglîzî dirêji wê kir û mitralyozên xwe lê girêda. Talyan xwe jê da alî, lê inglîz dev jê dervedida. Di vê navê de yekî jî hêsiran kirasê xwe ê spî jî xwe kir û di pencerê re ew hejand, yanî teslim û balafira talyanî bi selamet daket ba-

DI ÇINA NEVEGIRTÎ DE ŞAGIRTÛN BALAFIRVAN

lafirgeheke Maltê. Bi vî awayî hêsirên inglîzî ne bi tenê mektûbên xwe lê bi ser de balafireke talyanî û hêsirekî talyanî jî bi xwe re anîn û hêsir û xelkê wan pev şa bûn.

HEJMARA HAWARÊ A 48AN LI 15Ê
TÛRMEHÊ BELAV BÛYE LÊ BIGERIN.

Kiriyariya Ronahiyê : 500 qirûşên sûrî.

Xwedî û gerinendeyê berpirsiyar : Mir Celadet Alî Bedir-Xan . Şam—Sûriye
Directeur Propriétaire : Emir Djeladet Aali Bedir-Khan. Damas—Syrie

ÇIROK:

ŞÊR Û KÊVROŞK

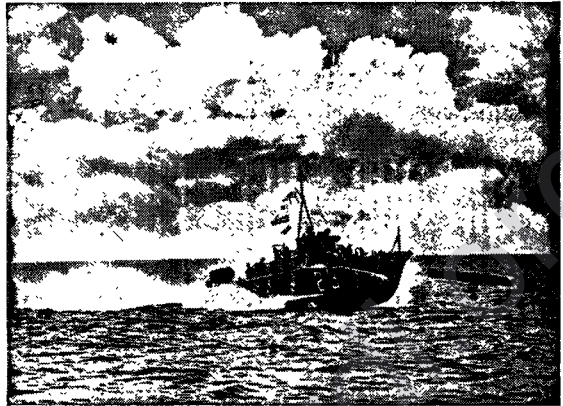
Şerek hebû, hikim li heywanên dora xwe hemiwan dikir û li ser her cisneki ji wan şivek an taştêk ferz kiri bû ko jê re binin.

Dora kêvroşkan ji hat. Kêvroşk li hev gihane hev ji bo taştiya şêr peyda bikin. Kêvroşkekî şareza ji nav wan rabû û got: « Ezê taştiya şêr peyda bikin; qet işê kesî ji we jê nebê ».

Hemiwan got, mala te ava, û ji hev belav bûn. Kêvroşkê me ma sê rojan, bi ser şêr de ne çû. Roja çaran çû cem şêr. Şêr jê re got: Ma xwarina min ne li ser we bû; û ev sê roj in kes ji we bi ser min de ne hatiye û ez wîlo birçî mam.

Kêvroşk jê re got: Ezbenî, roja pêşin min xwarina te anî, lê heywanekî di weke te heye, xwarin ji min stand.

Şêr got: Gelo kesê di weke min heye ko hikim li heywanan bikê?

LEZBOTEKE TORPILAVÊJ DI BEHIRA MANŞÊ DE

INGILÎZ XWE JI BO ŞERÊ EWROPAYÊ KAR DIKIN

Nemaze pişî ko ûris ji ber êrişê elemanan bégav man û xwe dane paş mesela enike nû ji bo sondxwariyan bûye meseleke heyatî. ûris dibêjin ko ji inglîz û hevalbendên wî re divêt rojkê herî rojkê esker derinin beja Ewropayê û barê ordîwa ûris sivik bikin. Herçî inglîz û emêrikani xwe ji bo vê yekê kar dikin. Ji Emêrikê çek û esker tûn Ingilîterê û ev esker hero talimîne behîrî û bejî dikin. Klişê me birekî wi eskerî şanî dide. Ev esker heçko ji balafirên daketîne erdê neyar û dirêjî tabîye û depoxaneyên dijmin dikin.

Kêvroşk got: Belê û heke te divê rabe, bi min re were ezê wî nişanî te bidim.

Şêr got: De bide pêşiya min, em herin cem wî hakimî.

Kêvroşk da pêşiya şêr û çûn heta ko li ser devê birekê sekinin. Kêvroşk gote şêr: Vaye hakim di vir de ye.

Gavê ko şêr bi ser bire de noq bû sûretê xwe di avê re dît; meyizand ko şereki weke wî xwiya dikê. Hema ji devê bire avê ser sûretê xwe.

Şêrê delal çû binê avê û heywan hemî ji zilma wî xalas bûn.

JIN Û DEREW

Medhelokeke japoni gotiye: « Heçî zane baxêve derewan ji dike ». Ji lewre divêt mêr jî derewan bikin, ji ber ko ew jî di zanin baxêvin. Kurdmancan jî gotiye: « Ji weynên jinan çiyayê Cûdi xwar bûye » Dîsan hero tete gotin: dekên jinan, fenên jinan, dolabên jinan h.d... Bivê nevê ev tişt jî bê derew çênabin.

Li wextê berê tiştine holê ji xwendada û zanan dipirsîn. Lê iro van tiştan ji artîstên sinemayê dipirsîn. Ji ber ko ew rind dizanin maç bikin qey di her tiştî de jî şehraza ne. Îcar rabûn ji artîstêke sinemayê, Bolît Godard, pirs kirin: ma çîre jin viran dikin. Artîstê gotiye:

Careke Çarli Çeplen, ev jî artîstêki sinemayê lê yekî nêr, ji min pirsî bû, ma hon jin çîre derewan li me dikin. Hingê min lê vegevand û gotî bû: « Ji ber ko hon mêr derewan li me dikin ».

Lê iro ezê çêtir bizanîm li vê pirsîyariyê vegezinim. Heke em derewan dikin ev ne sûcê me ye. Mêr bi xwe me bêgav dihilînin ko em derewan bikin. Guh bidin ezê jî we re bibêjim.

1 — Xort û keçîkek rasti hev tînin û hejkirin di navbera wan de dest pê dike. Te dit xort ji keçîkê pirsî: Ma ev evîna te a pêşîn e? Beriya min te hej

ESKERÊN FRENÇA ŞEREVANÎ DI ROHELATÊ NÎZING DE
Eskerên ordiya Frensa şerevanî ên ihtiyat piştî menawrekê guhadriya kumandarê xwe dikin. Kumandar xelêtên her yekînekê dide zanin û esker û zabitan li isûlên şer ên nû serwest dike.

kê kiriyê? Te gelek hejî wî dikir? Bi serê xwe bikî bêje: tu çêtir hejî min dikî an te bêtir hejî wî dikir?

Keçîka reben wê çî bikît: ji bo xweşkirina dilê xortê xwe derewan dike.

1 — Te dit xortê te destgirtîya xwe bir seyranê; li tremwayê siwar bûne, di aşxaneke piçûk û netu de xwarîne û ketine sinemake qerade. Keçîkê dixwest bi timobilê derkevin, di aşxana otêleke mezînin de bixwin û herin tiyatroyê.

Gava vedigerin mal xort ji destgirtîya xwe dipirse: Çawan tu kêfxweş bûyî? Keçîka reben ji ber ko nikare rastiye bibêje, derewan dike û dibêje: belê gelek, ew çî seyranekê spehî bû...

3 — Cejina jinikê ye. Mêrê wê jê re çentekî destan aniye. Nik jinikê û li dolebê wek wî sê çenteyên din hene ko jinikê hêj dest ne daye wan. Mêrik ji jina xwe dipirse: Çawan kêfa te ji vê diyarîyê re hat. Jinik dibêje: « Ji xwe min jî ji Xwedê hêvî dikir ko çentekî holê bikeve destê min » Ma çawan rastiye bibêje û dilê mêrê xwe ji xwe bihîle.

Lê sibetir jinik diçe dikana ko çente jê hate kirin û wî bi tiştêkî din diguhêrine.

4 — Me fistanekî nû wergirt; xelkê ew eciband û ji me pirsî: « Te ev ji kû kîrî? » Heke

me ji wan re rastî got te dit xanimokên te tev de wê herin û ji wî fistanî bikirin û li xwe bikin û bi vî awayî fistanê me wê kêmkêdr bibê. Ji lewre em dîsan derewan dikin û heke em ew ji cem hoste Melko kirî be jî em dibêjin me ew ji Parisê anî.

Hon niho dibînin ko heke em derewan dikin ne ji ber ko em ji derewan hez dikin lê ji ber ko em bêgav dimînin û ji bona ko dilê mêran ji xwe nehîlin viran dikin.

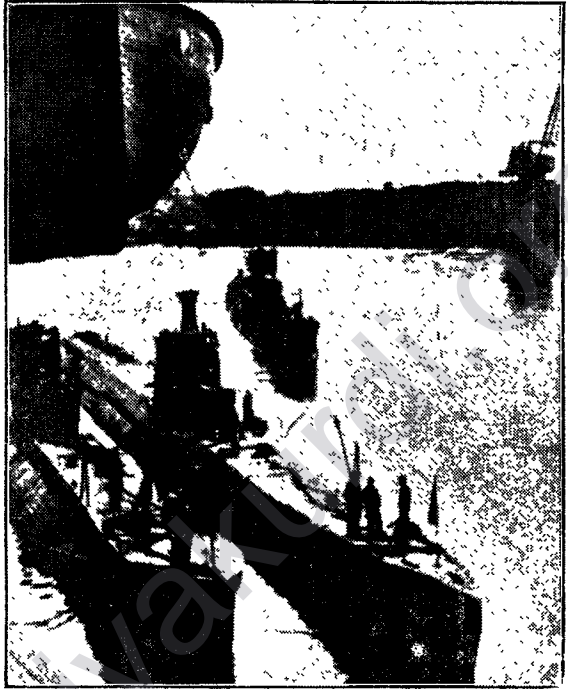
HÊSÎR

LÊ XELASKARÊ HEVALÊN XWE

Zabîtekî nûzêlandî bi navê Locan, di şerê Misirê de, digel çend eskeran û bi kemyoneke zirehpûş derketi bû keşfê. Kemyona keşfê di nizinglî xetên talyanî de keti bû ber tabîyeke dijmin û ji ber xurtiya û serdestiya neyar, Locan bégav ma û digel pênc eskerên xwe teslîm bû. Talyanan ew hêsîr girtin û Locan, digel sih zabîtên din ên îngilîzî yên ko beriya Locan hêsîr bû bûn, kirine kemyonekê û berê wan dane Tobriqê. Talyanan ew jî Tobriqê bi vaporan dê bişandana Îtalyayê.

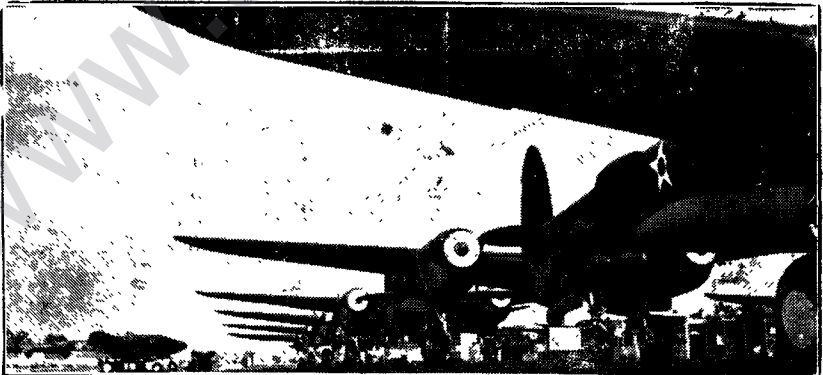
Di tariya şevê de kemyona hêsîran gîhaştî bû dora Stîdberanî. Li hire mihafîzên talyanî hêsîrên xwe jî kemyonê peya kiri bûn û ew jî hevûdin re teslîm dikirin. Locan digel pênc zabîtên din, xwe li destê mihafîzan xist û revî. Talyanan da be pey jî, ji ber ko dinya tarî bû zabîtên britanî jî wan xelas bûn û herê xwe dan nivro û heta sibehê bi rê ve çûn.

Gava roj li wan hilat zabîtên revoke ketin kortalekê de û heta êvarê tê de man. Bi tariya şevê ve jî nû ve bi rê ketin û rastî timobîleke talyanî hatin. Tê de şifor bi tena xwe û nivîstî bû. Zabîtan şifor di xew de girt û

DI BEHIRA-REŞ DE WARGEHÊ NOQARÊN RÛSÎ

ne hişt ko ew bîde tîfînga xwe. Bi şifor re nan, elbîkên konserve, av û cixare jî hebûn. Zabîtan xwar, vexwar û cixareyên xwe jî berdan. Lê timobîl şikestî bû. Ji lewre britanîyan nikari bû lê sîwar bibin û wê bimeşînin.

BALAFIRGEHEKE EMÊRÎKANÎ DI BAKURÊ GIRAVA ÎRLANDAYÊ DE

Zabitan disan da rê
 û di tariya şevê de winda
 bûn. Şeva sisiyan britani
 rastî kemyoneke inglizî
 hatin ya ko keti bû destê
 talyanan. Tê de du es-
 ker rûniştî bûn. Bitanî
 jî nişkekê ve li wan qelî-
 bîn û ew zindi gûtin
 û bi tîlên telêfonê yên
 ko di kemyonê de diti
 bûn ew pihêt girêdan;
 li kemyonê siwar bûn û
 berê xwe dan xetên ingi-
 lizî. Rêwingiyên me hî rê
 ve rastî kemyon û timo-
 bilîne şikestî dihatin; ben-
 zîna wan dibîrîn û ava
 ko tê de peyda dibû
 vedixwarin.

Britanî gelek caran
 di ber kemyon û timo-
 bilên mihwerê re derbas
 di bûn. Lê eskerên mihwe-
 rê ew nas ne dikirin; jî ber
 ko wan şefqetîne talyanî
 Lê dawî ew hatine nas kirin
 mihwerê dan pey wan. Lê
 nizingî li xetên xwe kirî bû.
 Ew nas kirin û derketin

DI ENIYA ÛRIS DE TOPEKE TANGŞIKEN LI BER TALDEKÊ
 her du kemyonên mihwerê dan û ew bi şûn
 de vegerandin.

Bi vi awayî Locan bi qehremaniya xwe,
 jî xwe pê ve pênc zabîten britanî ên din û
 kemyoneke ordîwa xwe xelas kir.

DI MINTIQA ÇEMÊ DON DE ESKERÊN RÛS ÊN İHTİYAT BER BI QADA ŞER

RİÇARD KÊSÎ

(RICHARD CASEY)

TÊCİR, RESAM, ZABIT, BALAFIRVAN

Belê yekî ewistralî, təcir, resam, zabıt û balafirvan; tro di xizmeta kişwerê Britanyayê de dîplomatekî mezin e. Mr. Kêsi tro li Misirê rûdine û yek ji lebatên kebîna şer ya Britanyê ye. Mr. Kêsi bi vi wesfî di welatên rohelatê nîzing de memûrê hemî sondxwariyan ê mezintir e.

Bi me be Kêsi beriya ko bigehe vê payê jî bi hiner û zanîna xwe mirovekî mezin bû. Ji xwe herwekî me gelek caran gotiye mezinahiya mirov ne bi paye û ritba wî, lê hêj bêtir bi zanîn û hinera wî ye. Paye û ritbe wek xanî, qesir an timobilekê ne. Iro hene sibe nînin. Lê herçî zanîn her bi xwediyê xwe re ye; tucaran terka wî nade. Ji lewre kurdi-no, çavên xwe ji ritba û payan bêtir bidin hiner û zanîne; û bi zanîna xwe xizmata welatê xwe bikin; herwekî Mr. Kêsi kiriye û iro jî dike.

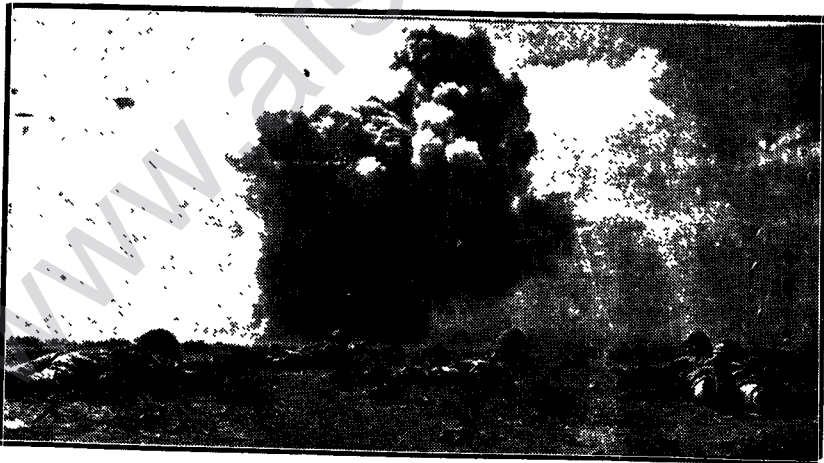
Bavê Mr. kesi mirovekî dewlemend bû. Lê Mr. Kêsi bi mal û pere bes ne kir; rabû çû Londrê û ket Kembrîçê,

yanî dibistana bilind, ûniverstî. Paşê bû zabıt û gihaste heta kumandaniyê. Di şerê 1914-18 an de di Çeneqelê de şerê tirkan jî kir.

Piştî şerê 1914-18an ji Ingilîterê vegeriya welatê xwe û qedere pînc salan bi ticaretê mijûl bû û dîsan hat Londrê. Li wê derê di wezaretê xariciyê da bû pisporê işên Ewistralyayê. Kêsi heft salan di vê wezîfê de jî ma û dîsan vegeriya welatê xwe. Kêsi di xortaniya xwe de hîni resamiyê jî bû bû. Di wextên xwe ên vala de resim çêdikirin. Herwekî tro ji gava rê pê dikeve resimine delal cêdike. Diwarên mêvanxana wî bi lewheyên ko wî bi xwe çêkirine xemilandî ne.

Gava jî şerî dest pê kir Kêsi vegeriya xizmata welatê xwe û di wezaretên maliyê û îaşê de xebitî. Bert du salan jî li cem hikûmeta Emêrikê bû bû sefirê Ewistralyayê. Ji Emêrikê jî herî şaş mehan hate Misirê.

Kêsi gava dest bi balafirvaniyê kir 47 salî bû û ji xwe re balafirek kiri û jina xwe jî hîni balafirvaniyê kir. Iro Kêsi balafira xwe bi xwe dajo.

DI ŞERÊ MISIRÊ DE ESKERÊN BRITANÎ DI SER QÛMA GERM RE
Û LI SER ZIK BER BI DJMIN DIXWIŞIN

ÇEKËN NÛ

Li 19ê Tebaxê gava eskerên hevalbendan daketine Diyêpê tangine nû bi xwe re birine, ew daxistine bejê û pê şerê elemanan kirine û bi vi awayî ev tang ji ceribandin. Êvarê dema ko eskerên hevalbendan ji erdê Frensê vegeriyan eskerên kenedî ev tang şikandin da ko eleman li çêkirina wan serwest nebin.

Rojnamayên ingilizî dibêjin ko ev tangên ha di riyên behîr û hewayê re dikarin bêne guhastin erdê Ewropayê; ji ber ko giraniya herhekê şeş ton e. Lê folayê wê xurt û stûr e. Sivikahiya wê ji ber piçûkbûna wê ye.

Şikilê van tanga çargoşe ye û wek tangên din birc û barûyên wan nine; wek sendûqeke girtî ne. Tê de diajo û du esker rûniştî ne. Yek topê ê din mitralyozê dişixulîne. Xweseriya van tanga nemaze di sireta wan de ye. Di kîjan erdê de hebe ev tang di saetê de 65 kilomêtr dimeşin û wek timobileke adetî berê wan bi rahetî tete badan.

Ew tang di Emêrikê de hatine çêkirin û ji bo ceribandinê çendek anîne Ingilîterê.

Disan di Diyêpê de emêrikanîyan mitralyozine nû bi kar êxistine. Ev mitralyozên ha gelek sivik in û bêt ko bêne sar kirin ser hev pênc sed derb dikarin berdin.

TOPÊN RONAVÊJ — Ev ji keşfeke emêrikamî ye û ev nemaze di giravên Silêman de gelek bi kêr hatine. Fedayiyên japonî bi şev bi motosiklêtan dikevin

MÊRÊN ŞÛRAN ZEHF IN, LE SÛRKÊŞ Û ŞÛRBAZ NE WEKE HEV IN

qerargehên dijmin û bi behayê canên xwe depoxaneyên benzîn û cebirxanê berhewa dikin. Emêrikanîyan topine welê çêkirine ko ji devên wan şûna gulê ronahike xurt bi der têt. Emêrikani van topan dikin ber taldan û gava motosiklîstên japonî, bi şev qesta qerargaha wan dikin devên topan li wan girêdidin. Ronahiya topan ewçend xurt e ko çavên dijmin nema dikarin li ber wê bisekinin. Gelek caran motosiklîst ji ber ko êdî rîya xwe nabînin dikevin çal û kortalan û tê de dimirin. Nemirin ji hew dikarin xwe bigehînin armancên xwe.

Bê ronahî mirov nabîne. Lê ji wê topê dixuye ko bi pirahiya wê ji mirov heçko kor dibe.

Vê paşiyê japonan ji da belav kirin ko cem wan ji ronahike welê heye ko heke ew ronahî li mirovan ket wan bêhiş dîke û heke li motorên balafirên ket wan di-sekinine. Heke ev tişt rast e, gelekî hêja ye. Lê tiştine holê ji sirên eskerî ne. Ma çawan japonî sirên xwe ên eskerî îfşa dikin.

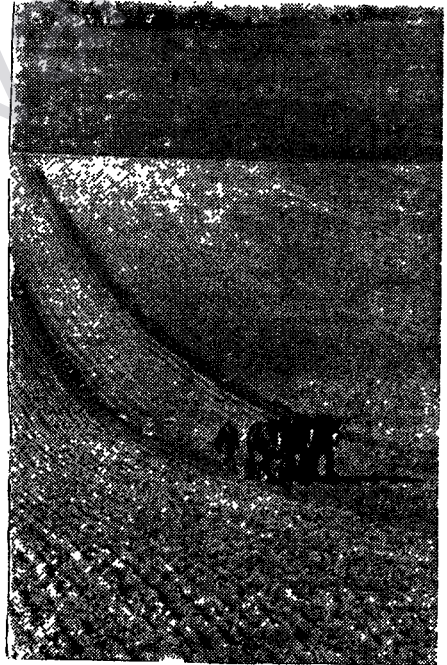
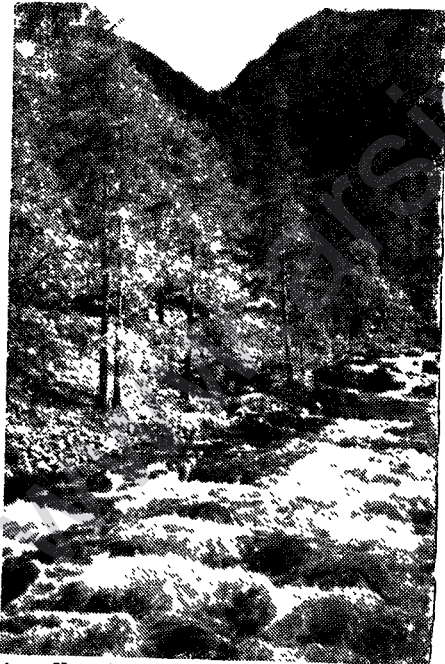
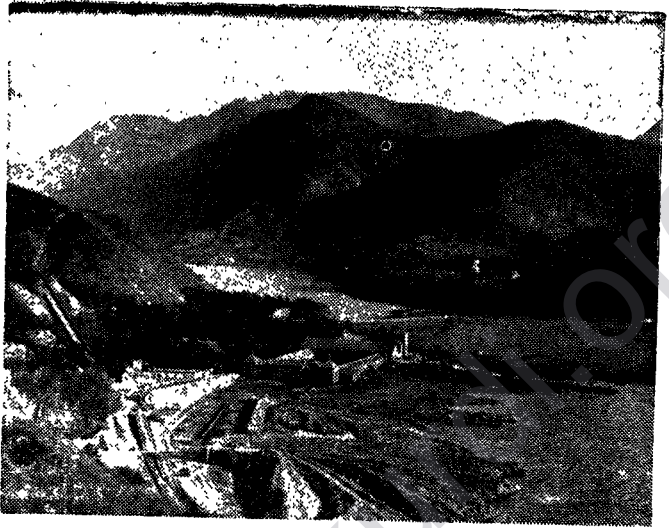
ÇEND

BERGEHÊN INGİLİSTANÊ

Kişeyên vi rûpelî û rûpelê nehan hin bergehên Ingilistanê şani didin: dar, devî, çem, çiya, gund, pez zevi, birc, halet, h. d...

Milet bi ziman, adet, nijad û mevil-dariyên xwe ji hev cida bin jî Xwedeyê wan yek û tebieta erdên wan kêm û zêde diçin ser hev. Ma bergehên welatên me jî ne holê ne. Heye ko

di hin deran de û bi hin tiştên xwe ji van spehitir in jî. Spehitir nebin jî bivê nevé bergehên Kurdistanê jî me kurdan re ji bergehên her derê delal û eziztir

in. Xwedê welatê van bergehan jî xwediyên wan re bihile û wan pê şa bike; û me jî bigehîne yên me; yên Kurdistanê; Kurdistana me a delal.

HİTLER

BI ÇI AWAYI DIXWAZE LI
DINYAYÉ HIKIM BIKE

Radyowa Londrê vè paşiyé da zanîn ko di eniya Misirê û di dora Sidîberanî de wesîqeke mihim ketiye destê ingilîzan. Ev wesîqe di tabûra 75an a topçî de hate' dîtin. Vê tabûrê ev wesîqe ji Elemanyayê bi xwe re anî bû; da ko di nav' eskerên elemani yên' ko di eniya Misirê de şer' dikin, bête belav kirin.

Li gora vè wesîqeyê piştî şerî Hitler ne bi tenê di Elemanyayê de lê di

hemî dinyayê de işê hikûmetê wê bêxe destê Gestapo, yanî polîsa elemani a sîrî û veşartî. Herçî peyayên vè teşkilatê jî ji nav eskerên yekinekên êrişê de bêne bijartin; jî eskerên ko di qadên şer de mêranî û fedakarî şanî dane. Bi vî awayî qedera hemî dinyayê wê bikeve destên mirovîne ko di rayên wan de xwîna elemani a xwerû digere. Ji xwe jî niho de vè teşkilatê, Gestapoyê dest daniye ser welatên Ewropayê, yên ko elemanan ew vegirtine an bi hênceta hevalbendiyê

ordiwa elamanî ketê. Di wan welatan de hikim bi temamî di destê elemanan de ye û hikûmetên wan welatan li ber emirê elemanan sekîne û karê wan bi tenê bîcihanîna daxwaza elemanan e. Êdî di wan welatan de ne îstîqlal ne jî heqê heyîne maye.

Bi kurtî plana Hitler vegertina dinyayê, nemaze vegirtina Ewropayê ye. Hitler dixwaze di Ewropayê de nîzameke nû çêke û bi wê nîzame Ewropê bêxe destê xwe.

HİTLER

NIKARE Vİ ŞERİ KAR BIKE

Mr. Heri Hobkins di rojname NüYork Teymis de bendek belav kiriye û di wê bendê de, bi delîl û birhanan daye zanîn ko Hitler nikare zora hevalbendan bibe û mizefer bibe. Mr. Hobkins nemaze dibêje:

« Hitler nikare vi şerî kar bike. Bi vê gotinê, bawer mekin ko ez qeweta Elmanyayê dixwazim bihindikim; no. Lê kirdeyine welê hene ho nazi nikarin wan biguhêrinin û ev kirde elemanan ji zeferê bi dûr dixin.

Berî ewillî işê qewetên hewayî. Di destpêka vi şerî de di ezmanan de serdestî di destê elemanan de bû. Lê tro ev serdestî ji destê elemanan ketiye destê hevalbendan. Elemanan tro piraniya balafirên xwe li eniya ûris kom kiriye. Ji lewre di eniya roavê yanî di pêşberî Ingilîrê de Reyx di midafehê de ye. Ji ber vê yekê roja ko hevalbend di Ewropayê de enike nû vekin elemanan ji ber kêmbûna balafirên bivê nevê wê bikevin tengike mezin.

Ji milê din miletê elemanan bi qasî miletê

Jİ ÇÊKÊN FRENSA ŞEREVANÎ TOPÊN BALAFIRŞIKEN

ingilîz ne dilqewin e. Roja ko balafirên ingilîzî û yên hevalbendan wê bi ser bajarên Elmanyayê de bigirin Hitler ji bo dilqewniya miletê xwe wê mecbûr bibe û birekî balafirên xwe ji eniya ûris wê bine eniya roavê.

Di çêkirina balafirên de tro peyorek yanî istihşala hevalbendan du caran bi qasî ya elemanan û hero jî bêtir dibe. Ma gelo eleman çire di welatên vegirtî de febrîkeyên balafirên

zêde nakin. Ji ber ko ji çêkirina balafirên re emeleyn xweser û pîspor divêtin û ev emele di destên elemanan de nînin. Bi şerê ûris elemanan bêgav man û gelek eskeran antne ber silehê. Ewçend ko ji destpêka şerî ve jî bo cara pêştin di çêkên elemanan ên hewayî de qelsî û kêmahl hate ditin. Refên balafirên elemanan, li gora mehcetê di navbera eniya ûris û Behira-spi de tîn û diçin. Ûris xebateke zor xebitine û ji balafirên elemanan çî nêçirvan, çî bombavêj bi hezaran avêtine erdê û ew xerab kirine. Li gora plana Hitler van balafirên piştî ko zora Ûris bibiran

Jİ ÇÊKÊN FRENSA ŞEREVANÎ LEZBOTÊN BEHRÎ

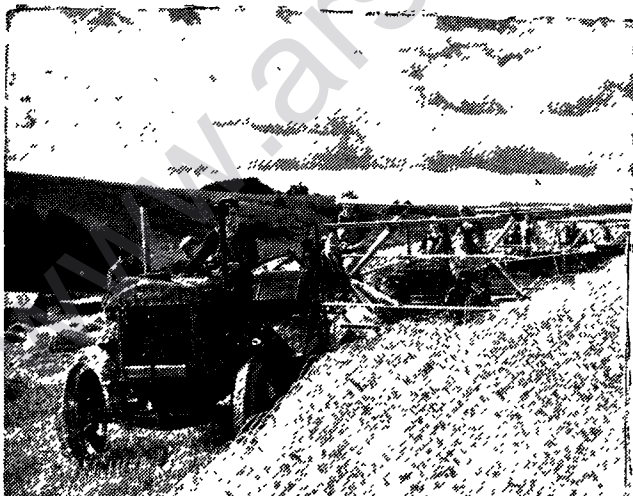

ewê wegeriyana ser Ingilterê û Ingilterê ji wê xirab bikirina.

Hêmanê diwim: qewetên hevalbendan ên behrî. Hitler di vî warî de xeleteke mezin kiriye. Hitler bi xurtkirina çekên xwe ên hewayî bes kir û guh ne da qewetên behrî. Hitler bawer dikir ko balafirên wî, febrîkeyên Ingilterê û noqarên wî vaporên kişwerê Ingilistanê wê zûka edim bikin. Herçend di destpêkê de plana Hitler çû be serî jî îro xuya dike ko hisabê erkanherbiya Hitler ne rast, lê xelet bû. Li Ingilterê, heta li Emêrikê jî peya hebûn ko jî xwe dipirsîn û digotin gelo stolên hevalbendan wê bikarin li ber derba noqarên elemani biseknin.

Ji xwe di şerê 1914-18an de jî rewşa behrîya hevalbendan bi vî kari bû. Noqarên Keyser jî vaporên ingiliz û emêrikani binav dikirin. Lê dawî ingiliz û emêrikani xêra peyorekên xwe serdest bûn. Îro dîsa serdestiya behiran çî li Etlantîkê çî li Pesîfîkê, jî nû ve dikeve destên me.

Herçi madeyên hov yên ko di şer de ehmiyeteke mezin hene, di vî warî de jî hevalbend serdestî mihwerê ne.

JINÊN INGILISTANÊ DI ZEVIYAN DE LI ŞÛNA MÊRÊN XWE DIXEBITIN

ÇEK Û CEBIRXANE DI RIYA ÎRANÊ RE BER BI QADÊN ÛRIS

Ingiltere û Emêrike bi tena xwe li salê 110 milyon ton pola derdixînin. Elemanyê jî erdê xwe û jî erdê welaşên vegirtî li salê bi zêdehî 42 milyon fola dikare derîne. Nikel, yê me 11000 ton yê elemanan 2500 ton. Herçi sifir û zirêç di destê elemanan de bi tenê 1000 ton heye; herçi emî jî van madan li salê 100 000 ton derdixînin. Bi tenê elûmînyomê elemanan bi qasî yê me ye. Lê eleman vî madeyî jî

ber kêmbûnê li şûna madeyên din jî istîfmaç dikin. Herçi petrol û kewçûk me jî van madan depoxaneyîne tijî hene. Lê nik elemanan ev made yekcar ninin û divêt wan jî derve binin.

Hêmanê seyîm: Hitler di kitêba xwe de mîletê xwe mîletê dinyayê ê bijarte hesabandiyê û mîletên din, kîjan hebe, mîletên nîzîm. Ji lewre tûkes nikare meyildariya dewleteke welê bike ko bi çavekî xwar lê dinihêre.

Herî Hobkins di dawîya benda xwe de dîtîne bîrê ko Emêrike jî tu şerî mexlûb derneketiyê û vî şerî jî wê bibe serî.

JİYÎN

DI ZÊRZEMÎNÊN LONDRE DE

Gava balafirên elemanî şev û roj li Londrê dixistin xelkê payitextê Inglîstanê diketin zêrzemînan û tê de xwe ji bombeyên neyar diparastin. Xelkê Londrê 7-8 milyon peya ne. Ji lewre hikûmetê di stasyonên rêhesinên bînerdîn de ji xelkê re zêrzemînan çêdikirin.

Di vê navê de stasyoneke netemankirî hebû. Yanî cihê stasyonê di bin erdê re hati bû kolan; lê hêj avahiyên wê ne hati bûn çêkirin. Hikûmetê li wê derê û li gora mehcetê bajarekî bînerdîn saz kir û tê de mezelen nivistinê, xwarinxaneyek, sinemak, tiyatroke piçûk, û tîştine din ji dane çêkirin.

Di vê zêrzemîna tekûz de qedere 6000 peya cih dibûn. Di wextê tengiyê de cihê hinên din jî tê de peyda dibû. Reîsbelediyê taxa vê zêrzemîne, tê de kitêbxaneyek jî da bû çêkirin. Di wextê kurt de 3000 kitêb di wê kitêbxanê de giha bûn hev. Kitêbên her celebî: tarîx, cexrafîye, roman û kitêbên zarokan. Xelk li wê kitêbxanê ewçend hîn bûne ko piştî ko eleman ji bombardimana

Londrê gerîyan, dîsan ew kitêbxane ne girtin û îro jî xelk êvarê diçin ê, tê de rûdînin û kitêbên xwe dixwinin.

Ingilîz mileteki adetperest e û ji adetên xwe nagere. Ji lewre heye ko piştî şerî jî wê kitêbxana bînerdîn neterikînin û weke xwe hilînin.

JÎ QADA ŞERÊ ÛRIS: TOPEK JI ORDIWA RÛSÎ A ÇAPMEZIN

SË

BAJARËN BAKURË ROAVË QEVQASË

Bi pêşveçûna ordiwên elemani di welatên Qevqasê de navên hin bajaran gelek caran di danezanên şerevaniyan de tene ditin. Wek: Kresnodar, Armavir, Novorosisk.

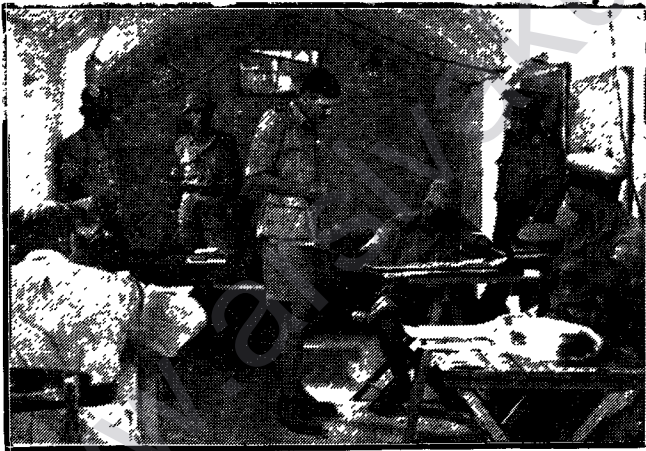
Kresnodar — Payitextê mintîqa Kûbanê ye û dikeve milê avê yê rastê. Kresnodar ji peravên Behira-reş ên rohelê 100 kilomêtir dûr e. Bajar di sala 1794an de hate danin û piraniya rûniştimanên wê qezaq in. Kresnodar bajareki sinai ye û tê de tesfîyexaneyên petrolê hene. Di vi bajarî de çar rêhesin, yê ko welatên Qevqasê digehînin bakurê Rûsyayê, digehînin hev.

Armavîr — Armavîr dikeve rohelatê Kresnodarê û jê 130 Kilomêtir dûr e. Armavîr berî sed salî li ser kavilên bajarêki kevin hatiye avakirin. Armavîr ji bajareki sinai ye û di dora wê de birine pêtrolê en mehîni hene. Jê pê ve dora bajêr de kanên komirê ên dewlemend peyda dibin. Di zikê bajêr de febrîkeyên hesin û fola jî hene. Di Armavîrê re boriyên pêtrolê diçin heta Meykopê — ev jî bajarkî pêtrolê — û jê digehînin Behira-reş. Ji milê din boriyine din petrola vê mintîqê digehînin Rostov û Trodovayê.

Novorosisk — Novorosisk di Behira-reş de ye û piştî Sevastopolê wargehê stolê ye. Novorosisk di wextê yewnanan de

ava bûye. Tirkan gava ew welat zemt kir di Novorosiskê de kelehek çekiri bûn. Rûniştimanên bajêr bi qedere 110 000 peya ne. Ev der jî merkezeke petrolê ye. Ji milê din xelkê benderê di masivaniyê de xurt in. Rezên wan zehf in. Xelkê bajêr û yê dorê şerabeke xweş çêdikin û tîtinê diçînin.

Di vê hewêrêkê yanî mintîqê de nemaze birên petrolê yê Meykopê bi nav û deng in. Di petrola Meykopê de nexasim benzîn zehf e.

JÎ BERGEHËN ŞERË ENIYA MISIRË

Herwekî xwendevanên me dizanin Romel keti be axa Misirê jî ingilîzan ew di xela Elemeynê de sekinand û ne hişt ko ber bi pêş here. Ji hingê ve her du alî xwe kar dikin. Li gora nûçeyên paşin di karkirinê de ingilîz jî elemanan derketine. Disa li gora van nûçan jî ingilîzan pê ve qedere 50 000 eskerên emêrikani jî gihastine Misirê. Pisporekî eskerî dibêjin ko vê carê ingilîz wê dirêjî elemanan bikin. Ji xwe li 27ê Tebaxê welê hate bawer kirin ko êrişa ingilîzan dest pê kiriye. Lê piştê xuya kir ko fermandarê nû general Elêksander hicûmeke keşfî kiri bû. Klîşa me qerargaheke yektnekeke ingilîzî şanî dide. Qerargah di bin erdê re, zêrzemlek e.

ESKERËN

EMERIKANI DI BIN
ETLANTIKË RE

Di vi şerî de, herwekî di şerê 1914-18an de hebû, şerê noqaran îşeki girane ye. Di şerê Ewropayê de, îro hevalbendê Ingilîterê ê mezin Emêrike ye. Berê Emêrikê ji Ingilîterê re bi tenê çek û posat rêdikirin. Lê ji roja ko Emêrike bi xwe jî kete şer Emêrike esker jî dişîne

XELKÊ LONDRÊ BI XWE LI SER RÊHESINAN DIXEBITIN

Ingilîterê. Ji rêkirina çek û eskeran re gelek vapor divêtin.

Berî ewilî ji ber şerê noqaran vapor kêrn bûne. Ji milê din ên berdest û yên ko têne çêkirin di riya Etlantikê de dikevin ber talûka noqaran. Ji lewre ingilîz û emêrikani didin eqilê xwe û dixwazin ji bo guhastina çek û eskeran

wasteke welê peyda bikin ko noqar û balafir nikarin dest bidine wan. Li gora projeke emêrikani jî bo vê yekê balafirine xweser wê bihatana çêkirin (Ronahî H: 4. R: 8). Heye ko ev proje jî ne terikandine.

Lê vê paşiyê Mr. Simon Leyk projeke din berpeyî hikûmetê kiriye. Li gora wê projê Emêrike wê bikare eskerên xwe bi noqaran biguhêstine Ewropayê. Mr Leyk dibêje ko ji bona vê yekê divêt noqarane bi 130 mêtirî dirêj bêne

EMELEYËN LONDRÊ BI BISIKLËTAN DIÇIN FEBRÎKAN

çêkirin. Li van noqaran 2500 peya wê bikarin siwar bibin. Ev noqar bi xwe jî bo baran jî wê bikarin bêne istimal kirin. Her noqar wê bikare 7500 ton bar hilgire.

Mr Leyk miroveki çeknas û tecrîbedîtî ye. Di şerê 1914an de noqara dûrger a pêşin ya ko li Etlantikê derbas bû bû, ewi çêkiri bû.

ŞER

U VAPORËN BARKÊŞ

Pisporên eskerî dibêjin: Ev şerê ko di reşahiyan de çêdide û yê ko di ezmanan de wê qerar bigire li rûyê behiran tete kar kirin. Belê çekirina top û tîfing û cebirxanan; tang û kemyon û balafirên ehemiyeteke mezin heye. Lê divêt ev hacetên cengê ji welakeki heta welateki din, ji qadekê heta qadeke din bêne guhastin. Ji guhastina wan re ji vapor divêtin. Ji

vi awiri ve tonaja vaporan di vi şerî de yek ji hêmanên zeferê ên meztir e. Roja ko şer dest pê kiri bû tonaja vaporên dinyayê bi awayê jêrîn bû:

Rûsyê	1 300 000
Iswêç	1 600 000
Yewnanistan	1 800 000
Frense	2 950 000
Holende	2 980 000
Îtalye	3 500 000
Elemanyê	4 500 000
Norwêc	4 900 000
Japon	5 600 000
Emêrike	12 000 000
Kişwerê Britanyayê	21 300 000
Dewletên mayîn	7 570 000

Li gora hesabê emiraliya britani noqar û balafirên mihwerê ji vaporên hevalbendan' salê 5 milyon ton vapor bin av dikin. Lê hevalbend di çekirina vaporan de hero zêde dikin. Li gora projeyên ko heta niho haline belav kirin heta dawiya sala 1942 an Ingiltere 4 û Emêrike 8 milyon ton vaporên barkêş wê daxin behirê, ji cenkeştî yanî vaporên şer pêve.

Herçi sala 1943an, di vê salê de du caran bi qasî vi mişdari wê bèn çekirin.

BALALAFIRVANËN INGLIZI LI BALAFIREKÊ « BE ANFORT » TORPÎLEKÊ SIWAR DIKIN

HISËN BEGÊ TAKORÎ

Ez çûme Qoşqiranê li vi mitî
 Siûda havê min şkiyaye
 Kuçkê di bin havê min de nalebitin
 Kul bikeve mala Hisên Begê Takorî
 Gulek li bejna havê min xisti bû
 Agir bi nava min ket kezeba min şewitt
 Çûme Qoşqiranê bi ha ye
 Gurçikê havê min hesin e
 Cegera havê min pola ye
 Xwedê dinya alem zane
 Bavê min di sîndê ecem de mêrpençe û yarim-
 [şa ye
 Çûme Qoşqiranê bi cê ye

Simbêlê havê min sor e, bi palike bi qeyde ye
 Şapikê havê min sor e, gulê wî narûce ye
 Kul bikeve mala Hisên Begê Takorê
 Par vi çaxi Gogecîn hespê havê min bû
 Îsal şandine Mexêna girtî ye
 Teresê Emo ez xapandim
 Pêşiya eskerê havê min ji Qoşqiranê vege-
 [randin

Kul bikeve mala Hisên Begê Takorî
 Gulekê li bejna havê min xisti bû
 Toximê zabî û binbaşiyân
 Ji mala havê min qelandin
 Çûme Qoşqiranê li min hûye tari
 Îro ji sîhê de li ser kozika havê min
 Nola stêrkê Azmên agir dibarî.

DIFIN

Û GUHÊN XWE DANE JÊKIRIN

Daryûş, şahê Faris ji bist mehan de Babil mihasere kiri bû. Dikir ne dikir midafihên kelehê bi tu awayî teslim ne dibûn û li ber xwe didan. Dawî, Daryûş qerara xwe da û got « Em jî emê weke Siryûş bikin û li hêviya wê rojê bimînin ko Ferat cowa xwe wê biguhêrine û di coke din re wê biherike ».

Lê ev tişt carina li serê du sê salan û carina jî di bist an pêncî salî de carekê diqewimî. Zobîrûs fermanbareki

Daryûş gote şahê xwe: — Ezbenî, em çawan karê xwe li hêviya şans û siûdê bihilin. Tu difin û guhên min bide jêkirin ezê heta çend rojan deriyên bajêr jî ordiwa te re vekim.

Daryûş difin û guhên Zobîrûs dane jêkirin. Zobîrûs di vî halî de çû Babilê. Xelk lê kom bûn û mesele jê pirsîn. Zobîrûs jî wan re da zanin ko Daryûş lê hate xezebê û difin û guhên

DI FABRÎKEKE BRÎTANÎ DE GULEYÊN TOPAN

wî jêkirine û ji ber vê yekê ew jî hatîye cem babiliyan da ko heyfa xwe jî Daryûş hilîne.

Zobîrûs kumandareki bi nav û deng bû. Babili bi hatina wî şa bûn û ew xistin şewra xwe. Zobîrûs jî wan re planek çekir. Li gora wê planê eskerên Babilê wê jî kelehê derketana û dirêjt ordiwa Daryûş bikirina û ew bişikestana. Ev bi xwe, îşekî zehmet bû. Lê ji bo Zobîrûs hêsani bû. Ji ber ko Zobîrûs rewşa ordiwa Daryûş bi her kitkitên wê nas dikirin.

Babiliyan serfermandariya eskerên xwe siparte Zobîrûs. Zobîrûs teqîr ne kir, jî ker ve, Daryûş li plana xwe serwest kir û şevêkê deriyên kelehê vekirin; lê li şûna ko babili dirêjt ordiwa Daryûş bikin, Daryûş bi ordiwa xwe kete hundir û bi behayê difin û guhên kumandareki xwe î canfeda Babil zemt kir. Herçî Zobîrûs bi vê fedakiriyê di tarixê de bû qehremanekî abadin.

QEWETINE ÇÎNÎ EN MÊKANÎKÎ BER BI QADA ŞER.

HEVRÎŞÎM Û KINCÊN JINAN

Nemaze di vi şerî de jin gelek bi kêrî şerevaniyan yanî mêran hatine. Ji xwe hergav bi kêrî wan tèn. Ma bê jin kengê mêr peyda dibûn.

Lê ji milê din di vi şerî de mêr ji ji jinan re xebateke zor dixebitin. Herwekî nas ê jin ji cilên hevrişim gelek hez dikin û dixwazin ko canên wan ên nerm bi tenê bi hevrişim bête nixumandin. Lê di wextê şer de hevrişim ji bo madeyên cengî gerek in. Ji lewra mêr di kimyaxanan de ji alkî madeyên teqandîne çêdikin û ji milê din giyayên adetî tevî hev dikin, wan dikeltin û bi hevîrê ko di tînin pê qîmşîne hevrişim saz dikin da ko canên xanîman ên nerm bi cawîne hişk neyîne eşandin.

Belê fistan, gore, kiras, hevalkiras tev de ji hevrişim: herwekî klîşeyên vî rûpelî şanî

didin. Bi tenê di van klîşan de yek heye ko dikeve her çava û ew ne bi dil û kêfa me ye; klîşa goran û çîpan. Herhal xwedî bi van çîpan nikarin serbîlind bigerin. Xwezî wan baqên peyên xwe bi şelltekê hinek bişîdandana û ew ziravtir bikirana.

MAÇIKA

DRANKER Û CEZAYÉ WÊ

Di salona mehkemê de. Reîsê mehkemê dosyan tev dide; gilihvani Fehîme xanim digel bavê xwe Şewket efendi û gilihlê dranker Ismet efendi bi evkatê xwe re li barê sekini ne. Reîs piştî ko kaxezên dosyê xwendine, berê xwe dide dranker û jê dipirse:

— Te goti bû ko Şewket efendi keça xwe Fehîme xanim ji bo dermankirina dranên wê şandi bû nik te. Ka bêje me Fehîme xanim çend caran hate cem te?

Dranker — Fehîme xanim hevdeh caran hate cem min. Min dranên wê derman kirin û çar lire heqê xwe jî jê standine.

Şewket efendi — Tu fehit ji naki, tu dibêji min dranên wê derman kirine; bêbext...

Reîs — (ji Şewket efendi re) Ji te hevt dikim bihina xwe fireh bike, ev der mehkeme ye. (ji dranker re) te got ko xanimok hevdeh caran hatiye cem te. Divêt tu ji mehkemê re bibêji di van hevdeh caran de te pê û pê re çi kir?

Dranker — Cenabê reîs, xelk dibêjin qey drankeri îşeki rahet e; lê ne welê ye, drankeri sinheteke kûr û hûr e; divêt mirov nexweşên xwe rind seh bike heta ko dermanên wan bikare peyda bike.

Şewket efendi — Hus be rezil, tu bi maçkirinê wan seh diki û dermanên wan peyda diki?

TANGINE INGILIZI LI ÇEMEKÎ DERBAS DIBIN

Reîs — Sehkirina te kengê wê xelas biwa?

Dranker — Li 15ê Ilonê, lê Şewket efendi ne hişt; karê me di ntvê rê de birî

Şewket efendi — Hey bêbext tu ji pêş min ve holê diştxillî. Cenabê reîs havê wî dest-brayê min bû. Min ji xwe re goti bû kurê dostê min ji bo dermankirina dranên keça min bivê nevé ji herkest çetir e.

Reîs — (ji Fehîmê re) Te di stintaqê de goti bû ko tu çuyî cem dranker Ismet efendi û ewî te li ser devê te maç kiriye. Lê divêt tu ji mehkemê re her tiştî digel kitkitan bibêji. Ka bêje cara pêşin gava tu çuyî balê dranker bi te re çawan da û stand?

Fehîme xanim — (li erdê dinêre û dipeyive) Belê havê min ez rekirim cem wî, ji bona ko

dranên min têsihan. Cara pêşin gava ez çûm balê bi liif û nezaket hat pêşiya min û ji min pirsî heke ez ji dranên xwe aciz im. Min got: « belê gelek têsîn » Ewî gote min: « metirse, ne tu tişt e, ezê wan rahet bikim » Ez li ser kursî rûniştandim, destikê kursî bîda û ez heta bi bejna xwe bilind kirim ....

Reîs — Tu çire disekini, bêje... û paşê...

Fehîme — (Rûyê wê ji şermiyê sor) Paşê gote min: « Çavên xwe bigir û devê xwe veke » Min jî çavên xwe girtin, devê xwe vekir. Carê ko ez diçûm balê bi min re

holê dikir; min ji çavên xwe digirtin û devê xwe vedikir... dranker ji li ser devê min ez maço dikirim.

Şewket efendi — (ji dranker re) Hey sebav, tu bi min re van îşan diki?

Dranker — (bi keneki bi qerf) Ne bi te re, bi keça te re...

Reis — (ji Fehimê re) Te çire, ji roja pêşin de, ev tişt ne gotine bavê xwe?

Fehime — Min nizanî bû. Min di dilê xwe de digot qey ev jî di drankeriyê de terz û isuleke nû ye; û êşa dranan bi vî awayî derman dikin. Lê gava min gote bavê xwe û bavê min enîri, hingê min zani îş çî ye.

Reis — Ū êşa dranên te?

Fehime — Hin bi hin sivik dibû.

Dranker — Ez hêvi dikim heyeta mehkemê qenc guh bidit. Fehime xanum dibêje ko êşa dranên wê bi dermanê min sivik dibû. Herçi bavê wê min itham dika û dibêje ko min şerefa wî şkandiyê û çar luyên wî bêi heq jê standine (berê xwe dide Fehime xanimê û dibêje) Ma piştî hevdeh caran êşa dranên te bi temami rahet ne bûye?

Fehime — (bi şermiyê) Belê...

Dranker — Hou dibihîsim, xanum dibêje belê... dermanê min lê hatiye...

Reis dide zanin ko mihakeme gihaştîye dawîya xwe û heyet diçe mizakerê. Piştî bih-

ESKERÊN FRENÇA AZA PIŞTÎ ŞERÊ BÎRHEKIMÊ XWE JI NÛ VE SAZ DIKIN nekê heyet vedigere cihê xwe û reis qerara jêrin dixwîne:

« Ji ber ko Fehime xanim ji bo derman kirina dranên xwe çesta dranker Ismet efendi kiriyê û hevdeh caran çûye balê

Ji ber ko bişîşk û dranker ji bo rahet kirina êşên nexweşên xwe di bijartin û istimal kirina dermanan de serbest û bi kêfa xwe ne

Ji ber ko nexweş Fehime xanim di pêşberê melikemê de mikur hatiye û gotiye ko dermanê Ismet efendi lê hatiye û pê êşa wê rahet bûye

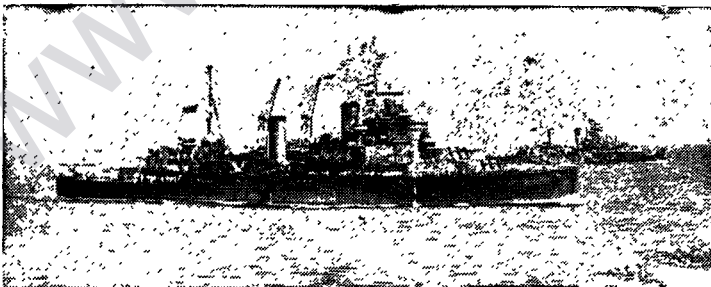
Ji ber ko di qanûnê de ji maçkirina ko ne bi koteki ye tu ceza nîne

Ji ber ko mehkeme nikare guh bide daxwazên mirovên gilîhvanîyan yên ko qanûnê ew cîm ne hesabandine

Ji lewre mehkeme bi yekdengiyê dranker Ismet efendi ji cîmê ko bi aliyê wî ve didin beri dide zanin û mesrefên mehkemê li gilîhvanîyan hikim dike».

Şewket efendi dirêjt dranker dike û dike li wî bide. Reis radibe ser xwe, dixwaze Şewket efendi bide girtin. Dranker berê xwe dide reis û dibêje:

— Xem nake cenabê reis halê dinyayê ev e; min êşa keça wî rahet kir; ew dixwaze min biêşîne.

CENKEŞTIYA INGILİZÎ « NEWCASTLE » DI BENBERA PLEYMÛTÊ DE

Li 15ê Tirmehê refeki balafirên inglîzî bi ser girava Sicilyê de giritî bû

û armancên eskerî da bû ber bomban. Li yekê ji van balafirên tifaqek qewimî, motora wê sekîni û balafir nema dikari bû li hewayê bisekine. Balafir bêgav ma û daket erdê neyar. Di balafirê de 4 nûzelandî û du inglîz hebûn. Tatyana ew hêsir girtin; lê qedirê wan zannin û destûra wan dan ko ji xelkê xwe re mektûban ji binivîsinin.

Hêsirên mektûbên xwe nivîsandin lê ew ne dane talyanan, lê ew bi xwe bi destên xwe gihandine xelkên xwe. Ma çawan?

Piştî ko hêsirên mektûbên xwe nivîsandin kumandarê talyanî ji fermandariyê emir stand ko hêsirên inglîzî di balafirê de bişîne Terantoyê, bajarekî İtalyayê.

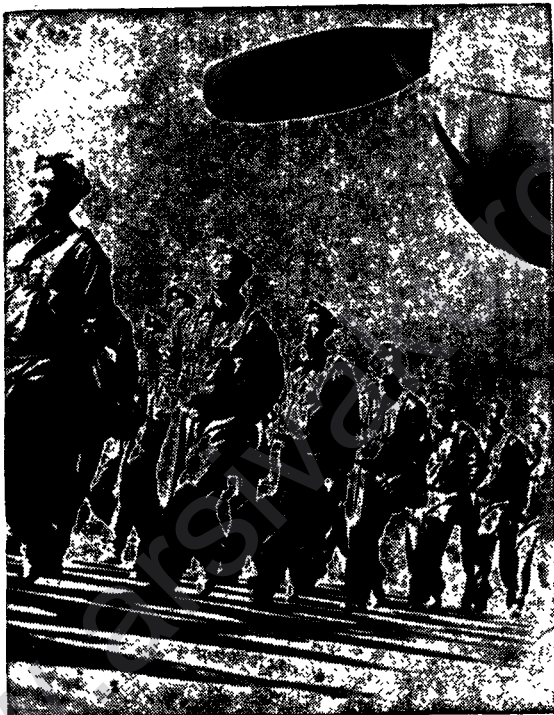
Hêsir, mektûbî di bîrikên wan de li balafirê talyanî siwar bûn û bi hewa ketin. Eskerekî talyanî tîfingbîdest li ber

XÛRA NÛXWÊŞIYA NOBETDAR

wan nobet digirt. Bi rê ve nobetdar nexweş ket; dilê wî jî bir ve çû û bêhiş ket erdê. Hêsirên inglîzî çekên nobetdar jê kirin û ew avêline behîrê; û xwe gihandine mezela balafirvan, tîfing û şejderba nobetdar lê rast rakirin û jê

re gotin « Berê xwe ji Tarantoyê bade û bide Maltayê ».

Balafirvanê talyanî jî ya hêsirên kir û xwe li Maltê girt. Balafirvanê talyanî gava gihaşte ezmanê Maltê balafirêke inglîzî dirêjî wê kir û mitralyozên xwe lê girêda. Talyan xwe jê da alî, lê inglîz dev jê dervedida. Di vê navê de yekî jî hêsirên kirasê xwe ê spî jî xwe kir û di pencerê re ew hejand, yanî teslim û balafirvanê talyanî bi selamet daket ba-

DI ÇINA NEVEGIRTÎ DE ŞAGIRTÛN BALAFIRVAN

lafirgeheke Maltê. Bi vî awayî hêsirên inglîzî ne bi tenê mektûbên xwe lê bi ser de balafirêke talyanî û hêsirêkî talyanî jî bi xwe re anîn û hêsir û xelkê wan pev şa bûn.

HEJMARA HAWARÊ A 48AN LI 15Ê
TÛRMEHÊ BELAV BÛYE LÊ BIGERIN.

Kiriyariya Ronahiyê : 500 qirûşên sûrî.

Xwedî û gerinendeyê berpirsiyar : Mir Celadet Alî Bedir-Xan . Şam—Sûriye
Directeur Propriétaire : Emir Djêladet Aalî Bedir-Khan. Damas—Syrie